

RAPPORTER

82/20

70-ÅRAS FERIEREISER

AV
TRYGVE SOLHEIM

**STATISTISK SENTRALBYRÅ
CENTRAL BUREAU OF STATISTICS OF NORWAY**

RAPPORTER FRA STATISTISK SENTRALBYRÅ 82/20

70-ÅRAS FERIEREISER

AV
TRYGVE SOLHEIM

STATISTISK SENTRALBYRÅ
OSLO — KONGSVINGER 1982

ISBN 82-537-1805-5
ISSN 0332-8422

FORORD

Denne publikasjonen inneholder resultatene fra en analyse av omfang og innhold i folks feriereiser. Vi søker å belyse hvor stor andel som reiser bort, hvor de drar, hvordan de kommer seg dit, hvordan de bor og hvem de drar sammen med. Videre ser vi noe på hvilke aktiviteter folk fyller ferien sin med. Hovedvekten er lagt på å beskrive endringer i disse forhold i løpet av 70-årene. Samtidig har vi prøvd å vise hvordan ulike grupper av befolkningen ferierer og om ulikheter mellom grupper har endret seg over tid.

Datagrunnlaget for analysen er ferieundersøkelsene i 1970, 1974 og 1978/79. Reiselivsdirektoratet har gitt finansiell støtte til arbeidet med analysen.

Statistisk Sentralbyrå, Oslo, 29. juli 1982

Arne Øien

INNHOLD

	Side
Figurregister	7
Tabellregister	7
1. Innledning	8
1.1. Innledning	8
1.2. Faktorer som påvirker folks muligheter	8
1.3. Faktorer som påvirker folks ønsker	9
2. Om den empiriske delen av analysen	10
3. Hvor stor del av befolkningen drar bort i ferien og hvordan reiser de	12
3.1. Innledning	12
3.2. Hvor stor andel reiser	12
3.3. Hvor lenge var folk borte	13
3.4. Hvor reiser folk	14
3.5. Hvordan bor folk når de er på ferie	17
3.6. Hvordan reiser folk når de er på ferie	19
3.7. Hvem reiser folk sammen med	20
3.8. Hva gjør folk når de er på ferie	21
4. Endring i ferieaktiviteten for ulike grupper	22
4.1. Innledning	22
4.2. Hvem drar på tur om sommeren	24
4.3. Hvem reiser utenlands	25
4.4. Hvordan reiser ulike grupper	26
4.5. Hvordan overnatter ulike grupper	27
4.6. Hvem reiser ulike grupper sammen med	28
4.7. Hvem gjør hva i ferien	28
4.7.1. Opprettholde bånd til slekt og venner	29
4.7.2. Severdigheter og fornøyelser	29
4.7.3. Bade og sole seg	30
4.7.4. Aktivt friluftsliv	31
5. Sammendrag	32
Litteratur	33
Vedlegg	35
Utkommet i serien Rapporter fra Statistisk Sentralbyrå (RAPP)	36

FIGURREGISTER

	Side
1. Andel av personer på ferietur forskjellige årstider. 1969-70, 1973-74 og 1978-79. Prosent	13

TABELLREGISTER

1. Antall passasjerer reist fra norske flyplasser i 1952, 1969, 1970, 1975 og 1978, etter bestemmelsessted	8
2. Personer på ferietur forskjellige årstider, etter tallet på ferieturruker. 1969-70, 1973-74 og 1978-79. Prosent	14
3. Personer på ferietur forskjellige årstider, etter feriested. 1969-70, 1973-74 og 1978-79. Prosent	15
4. Personer på ferietur om sommeren, etter feriested. 1970, 1974 og 1978. Prosent	15
5. Personer på ferietur forskjellige årstider, etter type natur på feriestedet. 1969-70, 1973-74 og 1978-79. Prosent	16
6. Personer på ferietur om sommeren i grupper for reisemål, etter type natur på feriestedet. 1970, 1974 og 1978. Prosent	17
7. Personer på ferietur forskjellige årstider, etter viktigste overnattingsmåte. 1969-70, 1973-74 og 1978-79. Prosent	18
8. Personer på ferietur om sommeren i grupper for reisemål, etter viktigste overnattingsmåte. 1970, 1974 og 1978. Prosent	18
9. Personer på ferietur forskjellige årstider, etter viktigste transportmiddel. 1969-70, 1973-74 og 1978-79. Prosent	19
10. Personer på ferietur om sommeren i grupper for reisemål, etter viktigste transportmiddel. 1970, 1974 og 1978. Prosent	20
11. Personer på ferietur om sommeren i grupper for reisemål, etter hvem de reiste sammen med. 1970, 1974 og 1978. Prosent	21
12. Andel av personer på ferietur om sommeren som utførte ulike aktiviteter i grupper for reisemål. 1970, 1974 og 1978. Prosent	22
13. Forholdet mellom odds for å dra på sommerferietur i grupper for yrkesaktivitet/utdanning/inntekt/alder/bosted/tidspunkt	24
14. Forholdet mellom odds for å feriere i Norge om sommeren for personer som hadde vært på tur om sommeren i grupper for utdanning/inntekt/alder/bosted/tidspunkt	25
15. Forholdet mellom odds for å bruke privatbil snarere enn kollektive transportmidler (utenom fly) på sommerferieturen for personer som hadde vært på tur om sommeren i grupper for utdanning/bosted/tidspunkt/feriested/inntekt	26
16. Forholdet mellom odds for å reise med fly snarere enn med andre kollektive transportmidler på sommerferieturen for personer som hadde vært på tur om sommeren i grupper for utdanning/bosted/tidspunkt/feriested/inntekt	27
17. Forholdet mellom odds for å dra på/få besøk av slekt eller venner i sommerferien for personer som har vært på sommerferietur i grupper for familiesituasjon/reisemål/utdanning/tidspunkt	29
18. Forholdet mellom odds for å besøke severdigheter/delta i fornøyelser for personer som har vært på sommerferietur i grupper for reisemål/alder/familiesituasjon/tidspunkt	29
19. Forholdet mellom odds for å ha badet eller solt seg for personer som hadde vært på sommerferietur i grupper for reisemål/inntekt/utdanning/alder/familiesituasjon	30
20. Forholdet mellom odds for å ha drevet aktivt friluftsliv for personer som hadde vært på sommerferietur i grupper for tidspunkt/reisemål/inntekt/utdanning/familiesituasjon	31

1. INNLEDNING

1.1. Innledning

Folk reiser mer og mer. Mens det for noen tiår tilbake var forbeholdt de rike å reise med ren forlystelse som formål, er rekreasjonsreisene nå blitt et masse-fenomen. Ikke bare er det blitt mer og mer vanlig å reise bort i feriene, men reisene går også oftere enn før til fjernere himmelstrøk.

Den eksplosive veksten i selskapsreiser med charterfly de siste 20 årene kan stå som et eksempel på denne utviklingen. I 1960 dro 4 000 nordmenn til utlandet på denne måten. I 1978 var det tilsvarende tallet 363 000 personer. Av disse dro vel 200 000 til Spania. Utviklingen avspeiles også ved ferieturaktiviteten innenlands. Antallet overnattinger ved norske campingplasser var i 1970 ca. 4,2 millioner og i 1978 ca. 5,8 millioner, en økning på nær 40 prosent. Nordmenn sto for ca. 2/3 av disse overnattingene.

Masseturismen er med andre ord blitt en viktig del av vår tilværelse og dette har skjedd over et relativt kort tidsrom. I tillegg kommer et stort antall husstander som har et ekstra hjem i form av en hytte som nyttes i helger og ferier. Ca. 20 prosent av husstandene eier en slik hytte selv. I tillegg kommer alle de som låner eller leier. Mange drar også på ferie innenlands til slekt eller venner. Selv om disse to siste gruppene ikke umiddelbart oppfattes som typiske turister, bidrar de sterkt til et inntrykk av en hektisk reiseaktivitet særlig i sommersesongen.

Arsakene til denne utviklingen er mange og sammensatte¹⁾. Vi skal se litt på de årsakene som mest direkte kan knyttes til utviklingen i ferieturaktiviteten de siste 10-20 årene. Årsakene kan grovt grupperes i to hovedgrupper; de som påvirker folks muligheter til å reise og de som virker inn på folks ønsker om å reise.

1.2. Faktorer som påvirker folks muligheter

I hele etterkrigstiden har vi opplevd en jamn økonomisk vekst her i landet. Særlig i 50- og 60-åra økte folks disponible inntekt (i faste priser), men også etter 1970 har reallønnen økt med 2-3 prosent i gjennomsnitt, i hvert fall fram til 1978. De samme tall får vi fram om vi ser på utviklingen i husholdningenes forbruk (målt i faste priser). Vi vet også at når forbruket øker, slik det gjør i Norge, endres forbruksprofilen fra å domineres av matvarer til større vekt på andre varer og tjenester f.eks. fritidsgoder. (Boligutgiftens utvikling forkludrer dette bildet noe for de seineste årene.) Vi kan med andre ord si at den økonomiske veksten har ført til at folk har mer penger til f.eks. å reise.

Innen transportsektoren har det skjedd en eksplosiv utvikling i etterkrigstiden. Særlig gjelder dette bil- og flytrafikk. Mens det i 1950 fantes 60 000 personbiler (til privat bruk) i Norge var tilsvarende tall i 1970 740 000 og i 1978 1 147 000. Tabell 1 viser tall for flytrafikken.

Tabell 1. Antall passasjerer reist fra norske flyplasser i 1952, 1969, 1970, 1975 og 1978, etter bestemmelsessted

Bestemmelsessted	1952 ¹⁾	1960	1970	1975	1978
Innenlands	37 000	305 000 ²⁾	1 379 000	2 084 000	2 849 000
Utenlands	56 000	191 000	487 000	632 000	1 250 000
Av dette:					
Charter	-	20 000	120 000	269 000	430 000
Andel prosent	-	10	25	43	34

1) Charter inkludert. 2) Charter ikke medregnet. (Dette var vesentlig militærtransport.)

Som vi ser har tallet på passasjerer med fly økt fra 305 000 på innenlandsreiser i 1960 til ca. 2,8 millioner i 1978. Innenlandstrafikken består imidlertid først og fremst av yrkesreisende. Chartertrafikken som i hovedsak er turisttrafikk utgjorde i 1978 ca. 1/3 av utenlandstrafikken som i

1) For en mer utførlig framstilling, se Mordal (1979).

alt besto av 1 1/4 millioner passasjerer. Nye rabattordninger gjør det vanskelig å skille mellom charter og annen type turistreise med fly. Uansett kan vi fastslå at flytransporten på kort tid har fått avgjørende betydning for turisttrafikken.

Framveksten av en helt ny reiseform, selskapsreise med fly til sydlige land, har foregått i løpet av de siste 20 åra. Antallet som har nyttet seg av dette har vi vist tidligere. Ved lave priser og hurtig framkomst er selskapsreisene raskt blitt et mulig tilbud for store befolkningsgrupper. Utviklingen framover er imidlertid usikker. Fly så vel som biler, er sårbare for utviklingen i oljeprisene. Det er sannsynlig at de aller seineste års stagnasjon i chartertrafikken hovedsakelig må forklares med den kraftige økningen i drivstoffutgiftene.

En siste faktor vi vil framheve er lovbestemmelser som gir folk rett til å ta fri slik at de kan reise bort. Etter 2. verdenskrig har folk etterhvert fått lovfestet rett til 4 ukers ferie (1964). Etter 1970 har det imidlertid skjedd små endringer. De viktigste er vel innføringen av en femte ferieuke for arbeidstakere over 60 år og utviklingen av en ferievikarordning innen jordbruket. Innføring av fleksitid i en del yrker har også økt folks muligheter til å reise, kanskje da særlig i tilknytning til jul- og påskehøytider.

1.3. Faktorer som påvirker folks ønsker

De utviklingstrekkene vi har framhevet virker naturlig nok inn på folks ønsker. Det er i det hele tatt ofte vanskelig å avgjøre om tilbud skaper etterspørsel eller om det er etterspørsel som framskaffer et tilbud. Et annet moment som bør nevnes er at noen av de faktorene vi framhever har relativt kort historisk varighet, mens andre er av mer generell art og virker over lengre tid. Videre er det noen faktorer som virker direkte inn, mens andre har en mer indirekte effekt. Eksempel på den første typen er ferielover som regulerer mengden direkte. Den andre typen kan eksempliseres ved den "økonomiske utviklingen", "endringer i bosettingsmønsteret" o.l.

Både i det vi har sagt ovenfor og i det følgende vil vi i liten grad skille mellom disse to typene.

Bak et ønske om å reise bort i ferien finner vi et knippe av motiverende faktorer. Vi vil framheve noen slike og dessuten si noe om årsaker til at disse motivene blir besvart på spesielle måter.

- Ferie som rekreasjon: Rent umiddelbart oppfattes behovet for rekreasjon som et ønske om fri fra arbeid (i yrke) eller andre daglige forpliktelser. Det kan også sees på som et behov for å komme til frisk luft, sjø, natur. Bak disse behovene ligger en langvarig historisk utvikling bestående av industrialisering, urbanisering og et stadig klarere skille mellom arbeid og fritid. I hvilken grad denne utviklingen fortsatt pågår for fullt er vanskelig å si. Blant annet ser det ut til at flyttestrømmen har snudd noe, slik at strømmen ikke lenger ensidig går mot de større byene. Men på lang sikt er det i denne omveltningen vi finner folks hovedmotivasjon for å kunne reise bort på ferie, om ikke annet så ut av byen.

Spesielle klimatiske forhold på våre breddegrader har vel også gjort sitt til den populariteten sydenturene har fått. Reklameplakatenes formidling av sol, sjø, varme og brune, pene mennesker har gitt oss kalde nordboere smaken på en helt ny livsstil.

- Ferie som opplevelse: For mange vil en hovedmotivasjon for å reise bort, være ønsket om å oppleve noe annet, noe nytt i forhold til det daglige liv. Dette nye kan være fremmede mennesker, andre kulturer, severdigheter o.l. Bak en slik "drift mot det ukjente" ligger imidlertid et spekter av mulige forklaringer. Innen en spesiell gren som arbeider med forskning omkring forholdet mellom arbeid og fritid har det vært lansert teorier som kan belyse spørsmålet om ferieturen som en mulig jakt etter nye opplevelser¹⁾. Disse teorier er utviklet som en motvekt mot det syn at det klare skillet mellom arbeid og fritid i det moderne industri-samfunnet har ført til opplevelsesjakt i fritiden for å kompensere mot en grå hverdag/arbeidsdag.

En type relasjon mellom arbeid og fritid kalles "utvidelse" (extension). Typisk for denne er at skillet mellom arbeid og fritid er flytende og at både arbeid og fritid er fylt av meningsfulle aktiviteter. En annen type relasjon betegnes som motsetning (opposition). Her opprettholdes et klart skille mellom arbeid og fritid. Fritid brukes til å kompensere et arbeid som ofte er preget av hard fysisk innsats. En siste type relasjon er kalt nøytralitet (neutrality). Også her finner vi et skille mellom arbeid og fritid, men både arbeid og fritid bærer preg av grå passivitet, snarere enn aktiv, kompensatorisk bruk av fritiden. Ifølge disse oppfatningene er det altså først og fremst blant de yrker der arbeidet er vekslende/ansvarsfylt at vi finner personer som søker opplevelser i ferien.

Spørsmålet om hva som er nye opplevelser for den enkelte og hva som er aktiv og passiv fritid er imidlertid vanskelig å avgjøre og innebærer ofte moraliserende påstander. Det moderne industrisamfunns ulike arbeidsplasser påvirker ikke feriemønsteret i enkle og bestemte retninger slik man lenge har trodd. Andre årsaker kan være vel så viktige for å forklare folks reiser til nye og fremmede steder. En direkte årsak kan være at folk rett og slett vet

1) Se Kaplan (1976).

mer om verden omkring seg. Både økt utdanning og utviklingen av moderne massekommunikasjon har gjort verden mindre. Reiseselskaperes aktive reklamering for sine pakketurer skal heller ikke undervurderes. Turene lanseres som en kombinasjon av muligheten for nye og spennende opplevelser og rikelig med sol, varme og sjø.

- Ferie som samvær: Vi tenker her ikke så mye på at folk i feriene har muligheter for å reise på tur med venner eller nærmeste familie. Viktigere i denne sammenheng er det å framheve at mange nytter ferien til å reise på besøk til slekt eller venner. Dette er en naturlig følge av de store flyttebevegelsene som har preget samfunnet i de siste 100 årene. Folk har flyttet fra de stedene de vokste opp, reiseavstanden til slektninger er blitt lengre og ferien står igjen som eneste mulighet til å opprettholde slektskapsbåndene.
- Ferie som status: Med dette mener vi at det å reise på ferie (særlig til bestemte steder) kan gi en status i andres øyne. Omvendt kan en motiverende kraft til å dra bestemte steder, være at "naboer var der i fjor".

2. OM DEN EMPIRISKE DELEN AV ANALYSEN

I foregående avsnitt antydte vi en ramme for utviklingen av den moderne masseturismen. Årsaksbildet er svært sammensatt og vi nøyde oss med å påpeke noen viktige faktorer. I resten av denne publikasjonen skal vi konsentrere oppmerksomheten om tall som sier noe om utviklingen i 70-årene. Opplysningene er hentet fra Statistisk Sentralbyrås ferieundersøkelse i 1970, 1974 og 1978/79¹⁾.

Ferieundersøkelsene viser oss ulike sider ved ferieturaktiviteten. For det første forteller de om hvor mange som har vært på ferietur i løpet av et år. Som ferietur er regnet opphold utenfor helårsboligen med helse- eller rekreasjonsmål som inkluderer minst 4 overnattinger. Dernest beretter de om innholdet i feriereisen. Her konsentrerer vi oss om følgende elementer, hvor folk dro, hvordan de kom dit, hvordan de bodde, hvem de reiste sammen med og om de deltok i ulike aktiviteter. Den tematiske avgrensingen i denne publikasjonen er mye et resultat av det som er felles i de tre undersøkelsene. I den første delen av analysen (kap. 3) vil vi konsentrere oss om å vise hvordan ferieturaktiviteten har endret seg i 70-åra for befolkningen som helhet. Vi vil både se på andelen som reiser og på eventuelle innholdsmessige endringer. De ulike aspektene ved ferieturene som vi har framhevet, vil henge sammen på bestemte måter; feriemål virker f.eks. inn på valg av transportmiddel, aktiviteter osv.²⁾ Vi vil særlig se på de to gruppene som ferierte henholdsvis i Norge og i utlandet og se om og eventuelt hvordan feriemønsteret har endret seg for disse to.

Hos de personene som er intervjuet er det også stilt spørsmål som gjør det mulig å gruppere dem etter det vi kan kalle bakgrunnskjennermerker (alder, inntekt, yrke, bosted, familiesituasjon o.l.). I den andre delen av analysen (kap. 4) vil vi benytte disse opplysningene til å se om de endringene vi har påpekt i den første delen, fordeler seg likt eller om det f.eks. har skjedd en utjamning mellom ulike grupperinger i samfunnet. Vi vil også prøve å belyse teorier som går ut på at nye goder eller aktiviteter spres i befolkningen på bestemte måter³⁾. En måte slik spredning foregår på kan kalles "stratifisert spredning". Ifølge teorien fanges nye goder eller aktiviteter først opp av de øvre sosiale lag for deretter å spres nedover til de lavere. En annen form vil vi benevne som "aldersmessig spredning". Ifølge en slik teori vil nye livsmønstre først fanges opp av de yngre og deretter smått om senn bli overtatt av de eldre aldersgruppene.

Vi nevnte innledningsvis at flyttebevegelsene i det moderne industrisamfunn hadde ført til at feriene av mange ble nyttet til å opprettholde slektskapsbånd. I den første delen av analysen (kap. 3) vil dette berøres generelt i betydningen "hvor mange".

Vi vil imidlertid også se på dette temaet spesielt i analysens andre del. Både opplysningene om overnattingsmåte og aktiviteter kan vise om ferien er blitt nyttet til samvær med andre slektninger enn ens egen husstand. Vi vil også for dette temaets vedkommende se om det har skjedd viktige forskjvinger mellom ulike befolkningsgrupper.

Det å studere endringer over tid, reiser enkelte problemer. Utsagnskraften i påstander om endringer vil som i andre analyser avhenge av om tallene er statistisk sikre. Slik sett byr ikke vår type analyse på spesielle vansker fordi vi har relativt mange observasjoner hvert år.

1) En nærmere redegjørelse for undersøkelsene er gitt i Statistisk Sentralbyrå (1970), (1974) og (1978/79). 2) Haldorsen (1981) har sett nærmere på disse sammenhengene. 3) Young & Willmott (1975).

To andre typer problemer kan skape større vansker. Den første typen problem går på om de ulike undersøkelsene måler fenomener på samme måte. Er spørsmålene stilt likt, er svarkategoriene de samme osv.? I hvert fall hva angår de temaene vi tar opp her, skulle dette ikke by på problemer. De samme spørsmålene har gått igjen i alle de tre undersøkelsene. Når det gjelder bakgrunnsopplysninger er det imidlertid et unntak for inntekt. Over en ti-års-periode stiger inntektene så pass mye at det naturlig nok brukes ulike inndelinger. En direkte sammenligning er derfor ikke mulig. Vi har søkt å løse dette problemet ved å dele befolkningen etter inntektskvartiler. De 25 prosentene med høyest inntekt kommer i en gruppe, de neste 25 prosentene i en gruppe osv. Dernest sammenligner vi disse 4 innteksgruppene. En slik framgangsmåte forutsetter at inntektsfordelingen er noenlunde den samme på de ulike tidspunktene. Ser vi på grensene for de fire kvartilene, kan vi slå fast at disse har økt i omtrent samme grad, noe som skulle peke i retning av at fordelingen er tilnærmet den samme.

Den andre typen problem er klart vanskeligere å løse. Selv om de spørsmålene som stilles er de samme i alle undersøkelsene, kan de svar folk gir ha endret innhold selv om de samme betegnelsene blir brukt. Ett eksempel kan være innholdet i spørsmålet om man har besøkt slektninger. For det første kan folks oppfatninger av hva som legges i ordet "slektninger" ha forandret seg. For det andre kan det godt tenkes at motivasjonen har endret seg. Vi kunne f.eks. tenke oss at folk tidligere dro på besøk for å opprettholde båndene til slekten, mens de nå i større grad er henvist til det av økonomiske grunner.

Slike problemer oppstår fordi vi i alle undersøkelser er nødt til å bruke spørsmål og svar-kategorier som gir et svært grovmasket bilde av virkeligheten. Problemet med å vite hva folk legger i de svarene de gir, vil derfor alltid være til stede. Trekker vi sammen data fra flere tidspunkter, kan vi altså i tillegg få det problemet at det begrepsmessige innholdet i de oppstilte kategoriene har forskjøvet seg i bestemte retninger uten at vi kan si noe om det.

Vi skal avslutte dette avsnittet med å trekke fram noen temaer som ikke tas opp i denne analysen. Som det framgår av det foregående vil oppmerksomheten rettes mot en relativt "objektiv" beskrivelse av noen viktige sider ved folks ferieadferd. De mer subjektive sider ved ferielivet blir dermed ikke tatt opp, selv om dette har stor betydning for hvorvidt det å kunne dra på ferie utelukkende skal sees på som et gode. En slik side er den grad av frihet folk føler de har når de har ferie. Særlig blant husmødre er det vanlig at innholdet i ferieturen avviker lite fra den hjemlige hverdag. Noe av det samme vil ofte være tilfelle for foreldre som drar på tur med små barn. Vi tar heller ikke opp spørsmål om hva ferien byr på av opplevelsensrikdom. Det vi sier om aktiviteter i ferien dekker bare et lite utsnitt av dette temaet.

Et annet tema av stor samfunnsmessig betydning, som ikke tas opp, er den moderne masseturismens sosiale konsekvenser. Vi vil nøye oss med å antyde noen sider som har vært fremme i debatten.

Den voldsomme reiselivsaktiviteten i visse deler av året og til de mest populære feriestedene, krever utbygging av ulike servicetilbud som ikke er i bruk resten av året. I denne sammenheng har spørsmålet om mulighetene for å spre feriereisene både i tid og rom vært diskutert (se Mordal (1979) og Solheim (1982)). En annen følge av reiseaktiviteten er at noen lokalsamfunn opplever en "invasjon" av fremmede visse tider på året. På den ene siden har dette betydd en ny og viktig inntektskilde for stedet, men samtidig har det mange steder oppstått problemer når folk med ulike verdier møtes. Dette omfatter ikke bare de katolske middelhavslandene. Også i mange norske bygdesamfunn har de tilreisendes normer for adferd skapt problemer mellom turistene og lokalbefolkningen.

Et siste sentralt tema som vi ikke skal behandle her er spørsmålet om hvilke konsekvenser på godt og vondt reiseaktiviteten har for turisten selv. Noen vil framheve det positive i at vi ser, opplever og lærer å kjenne fremmede mennesker, kulturer og samfunn. På denne måten kan vi kanskje utvikle større toleranse for folk som lever annerledes enn oss selv. Et annet argument for å oppfatte det å reise som noe positivt er at det er viktig at vi kommer bort fra det daglige maset.

Mot de som framhever slike positive trekk ved den moderne turismen, står de mer skeptiske. Noen vil f.eks. hevde at turisten aldri lærer de nye kulturene å kjenne. Den typiske turisten er den uansvarlige avstandsbetrakteren som tar med seg hjemmefra sine fordommer, hard valuta og en lommeparlør til restaurantbruk.

Andre kritikere har framhevet som negativt det moderne menneskes mulighet til å flykte fra det daglige. Tid brukt til å reise er tid som kunne vært brukt til å bedre forholdene i f.eks. nærmiljøet. Debatten om lengre ferie eller kortere arbeidsdag avspeiler disse synspunktene.

En mer inngående drøfting av disse og beslektede temaer kan bl.a. finnes hos Young (1973), Mac Cannell (1976) og Parker (1976).

3. HVOR STOR DEL AV BEFOLKNINGEN DRAR BORT I FERIE OG HVORDAN REISER DE?

3.1. Innledning

I dette kapitlet skal vi se hvor stor andel som reiser på ferieturer til ulike tider av året og hvordan andelen som reiser bort har endret seg fra 1970 til 1978. Deretter skal vi studere hvordan ferieturenes innhold har endret seg i den samme perioden.

3.2. Hvor stor andel reiser?

Stadig flere mennesker drar på ferietur (fig. 1). Av alle personer i alderen 15-74 år hadde 61 prosent vært på ferietur i 1970. I 1974 var den tilsvarende andelen 74 prosent og i 1978 77 prosent. Andelen økte altså kraftig i første halvpart av perioden, men vesentlig mindre i andre halvpart. Ser vi på andelen som dro på ferietur til ulike årstider, er denne, naturlig nok, klart størst om sommeren. Andelen økte også relativt jamt fra 55 prosent i 1970 til 72 prosent i 1978. Ser vi på de andre årstidene, finner vi at andelen som dro bort viste liten eller ingen økning fra 1973/74 til 1978/79. I perioden 1969/70 til 1973/74 finner vi imidlertid en kraftig økning i andelen som dro på høst- eller vinterferie (fra ca. 6 prosent til ca. 12 prosent). Andelen som dro bort i jule- eller påskeferien viste en liten økning i første del av den perioden vi er opptatt av¹⁾.

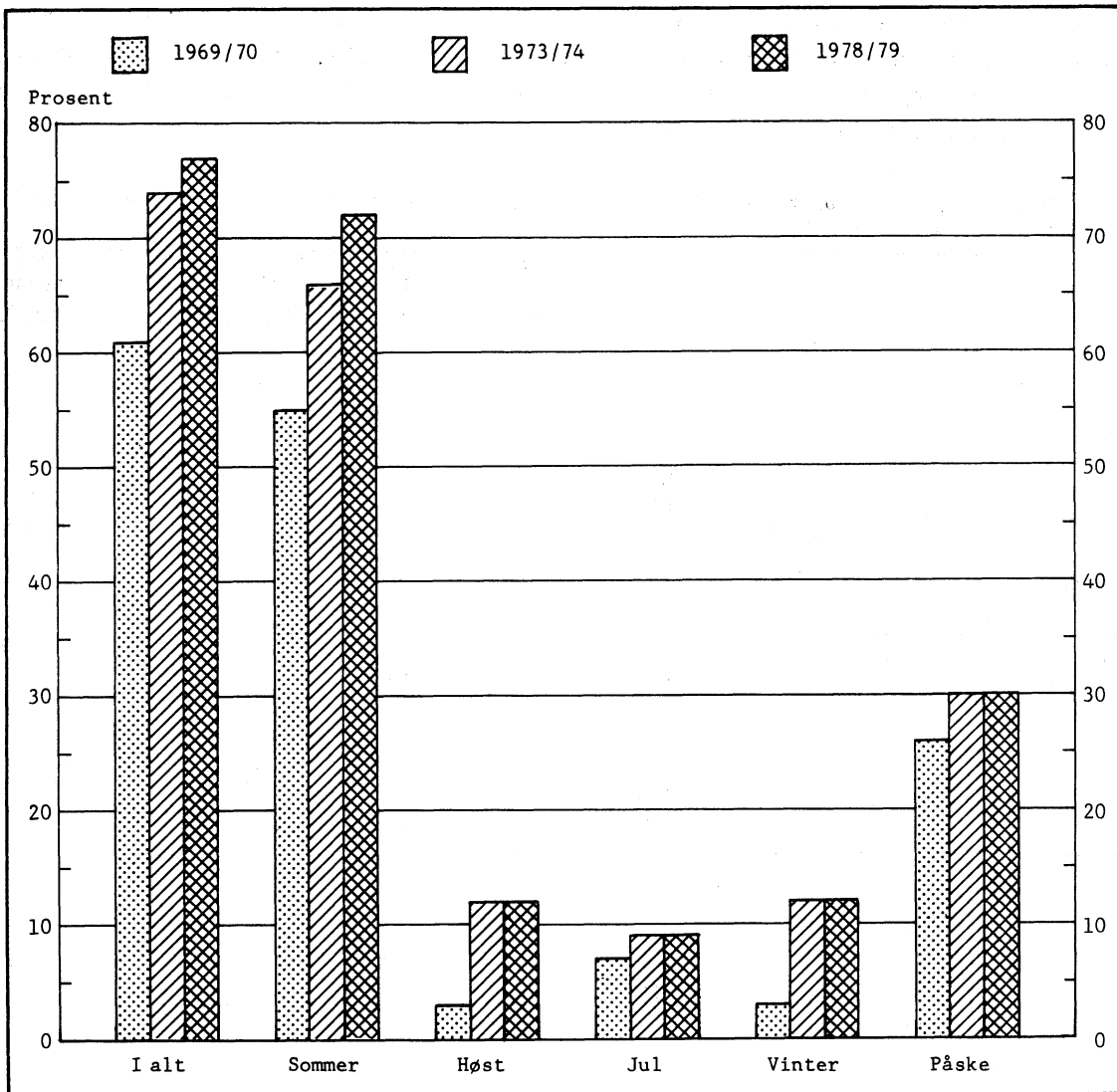
Hvordan skal vi forklare denne noe ujamne veksten og variasjonene mellom de ulike årstidene. Om vi tar det siste først, er det mye som tyder på at en ferietur i vinterferien er blitt et reelt alternativ til å reise bort i påsken, særlig da om denne kommer sent. Billige charterturer til utlandet utenom de tradisjonelle høysesongene forklarer mye av det faktum at så mange tar en ferietur om høsten. Som vi skal se seinere går ca. 40 prosent av høstturene til utlandet.

Den ujamne veksten i den samlede andelen som drar på ferietur kan ha flere årsaker. En mulig forklaring er at vi er i ferd med å nå et metningspunkt. På et hvert tidspunkt vil det være grupper av mennesker som ikke ønsker eller kan reise bort. I denne gruppen vil vi f.eks. finne personer som rent fysisk er ute av stand til å reise. Vi må også regne med de som rett og slett ikke har lyst. Dessuten finner vi folk som bruker ferien til å bygge hus e.l.

En annen mulig forklaring er at den dempede veksten reflekterer en tilsvarende tendens som i den generelle økonomiske utvikling. En slik forklaring forutsetter at feriereiser er en relativt ny og marginal aktivitet som det er "lett å kvitte seg med" eller klare seg uten. Det er ikke uten videre klart at det er slik og dessuten varierer sannsynligvis dette mye mellom ulike grupper av befolkningen.

1) Ferieturenes fordeling over året er nærmere beskrevet i Solheim (1982).

Figur 1. Andel av personer på ferietur forskjellige årstider. 1969/70, 1973/74 og 1978/79. Prosent

3.3. Hvor lenge var folk borte?

Lovfestet rett til 4 ukers ferie pr. år ble innført i 1964. I løpet av 70-åra har det skjedd enkelte endringer. Arbeidstakere over 60 år har fått en ekstra ferieuke og bøndenes muligheter til å reise er forbedret ved utbyggingen av en ferievikarordning. Det er lite sannsynlig at noe av dette skulle slå ut i lengre ferieturer generelt sett. En annen faktor som kan virke inn, er omfanget av grupper som ikke er yrkesaktive og som dermed ikke er underlagt ferielovens bestemmelser. Vi tenker her særlig på ungdom under utdanning og pensjonister. Det har skjedd en liten økning i disse gruppens andel av befolkningen, men ikke så mye at det skulle slå ut på helheten. Ser vi på tabell 2 får vi bekreftet antakelsen om at det ikke har skjedd vesentlige endringer i ferieturens lengde i den perioden vi studerer. Dette er tilfelle både om vi ser på gjennomsnittlig antall dager og andelen som har vært borte henholdsvis mindre enn to uker og to uker eller mere. Et interessant trekk er den relativt høye andelen som er borte to uker eller mer på høstferie. En mulig gruppe som kommer inn her er de som må arbeide om sommeren (ansatte i bl.a. reiselivssektoren) og som derfor er nødt til å forskyve ferien til høsten. En annen mulig gruppe er de som har frihet til å velge og da velger et tidspunkt for ferien hvor ikke alle tilbud er fullt besatt og hvor dessuten prisene er lavest. Blant disse finner vi sannsynligvis mange eldre, ikke-yrkesaktive og personer innen spesielle funksjonæryrker som står relativt fritt m.h.t. når de kan ta ferie.

En viktig endring som har funnet sted i 70-åra er at mange flere deler sommerferien i to. Av de 55 prosentene som dro på ferietur sommeren 1970, hadde 78 prosent vært på en tur, mens 22 prosent hadde reist bort to eller flere ganger. I 1974 hadde 71 prosent vært på en ferietur, mens 29 prosent hadde vært på to eller flere turer. Andelen som hadde vært på en ferietur var i 1978 67 prosent, mens andelen som hadde vært på flere turer hadde steget til 33 prosent. Som vi har påvist annet steds (Solheim 1982) ligger mye av årsaken til denne utviklingen i at folk drar utenlands. Mønsteret for de som deler ferien i to blir da to uker i Syden og 1-2 uker i Norge.

Tabell 2. Personer på ferietur forskjellige årstider, etter tallet på ferieturruker. 1969-70, 1973-74 og 1978-79. Prosent

	I alt	Mindre enn 2 uker	2 uker eller mer	Gjennomsnittlig tall på ferieturdager	Tallet på personer som svarte
<u>Sommer</u>					
Lengste:					
1970	100	46	54	17	1 470
1974	100	45	55	15	1 491
1978	100	47	53	15	1 666
Nest lengste:					
1970	100	31	69	8	306
1974	100	40	60	8	422
1978	100	39	61	8	555
<u>Høst</u>					
1969	100	67	33	12	76
1973	100	77	23	10	269
1978	100	73	27	10	286
<u>Jul</u>					
1969	100	83	17	10	178
1973	100	77	23	10	212
1978	100	82	18	10	203
<u>Vinter</u>					
1970	100	84	16	12	71
1974	100	88	12	10	276
1979	100	85	15	9	292
<u>Påske</u>					
1970	100	96	4	9	603
1974	100	93	7	8	707
1979	100	95	5	8	705

3.4. Hvor reiser folk?

Folk reiser mer og mer utenlands og gjerne til sydlige, varme strøk. Ser vi på tabellene 3 og 4 viser det seg imidlertid at dette ikke gjelder i samme grad for alle årstider.

Tabell 3. Personer på ferietur forskjellige årstider, etter feriested. 1969-70, 1973-74 og 1978-79. Prosent

	I alt	Feriested		Tallet på personer som svarte
		Norge	Utlandet	
<u>Høst</u>				
1969	100	72	28	76
1973	100	78	22	269
1978	100	56	44	286
<u>Jul</u>				
1969	100	93	7	178
1973	100	96	4	212
1978	100	88	12	203
<u>Vinter</u>				
1970	100	89	11	71
1974	100	85	15	276
1979	100	79	21	292
<u>Påske</u>				
1970	100	96	4	603
1974	100	96	4	707
1979	100	93	7	705

Tabell 4. Personer på ferietur om sommeren, etter feriested. 1970, 1974 og 1978. Prosent

	I alt	Feriested				Tallet på personer som svarte
		Egen landsdel	Annen landsdel	Norden	Øvrige utland	
<u>Lengste sommerferietur</u>						
1970	100	52	35	7	5	1 470
1974	100	47	33	10	10	1 491
1978	100	38	37	12	13	1 666

Vi får stadfestet at nær halvparten (44 prosent) av høstferiereisene gikk til utlandet i 1978, altså vesentlig mer enn i 1969 og 1973 da andelene var 28 prosent og 22 prosent. Også for vinterferiene vedkommende viser utenlandsturenes andel en klar økning fra 11 prosent i 1970 til 21 prosent i 1979.

Sommeren 1978 gikk ca. 1/4 av feriereisene til utlandet. I 1970 var andelen 12 prosent. Andelene som reiser utenlands av den som drar på ferietur jul og påske, er derimot relativt liten og har heller ikke økt vesentlig. I tabell 4 har vi tatt med noen flere detaljer om sommerturens reisemål. Vi ser at det har skjedd en kraftig forskyvning fra å reise i egen landsdel til å reise utenlands. I 1970 dro halvparten på sommerferie i egen landsdel, mens bare 12 prosent ferierte utenfor Norge. I 1978 hadde andelen som ferierte "nær" hjemmet sunket til 38 prosent, mens andelen som dro utenlands hadde steget til 25 prosent. Andelen som ferierte i "annen landsdel" i Norge var tilnærmet den samme. Da det ikke er de samme personene som er intervjuet i de tre undersøkelsene, er det vanskelig å si noe om hvordan disse overgangene har skjedd. Har vi å gjøre med en trapp der alle går de samme trinnene fra egen landsdel, annen landsdel, Norden til utlandet ellers, eller foregår sprangene på andre måter.

En annen måte å beskrive folks reisemål på er å si noe om hvilken type sted folk drar til. Her har vi klassifisert feriestedet etter om det var større by, kystområde (badested), fjellområde, skogstrakter eller annen type innlandsområde. Tabell 5 viser at noen flere drar til større byer og kystområder i julen og til byer og fjellområder i påsken. For sommerferiens vedkommende har det skjedd

små endringer, mens vi når det gjelder høst- og vinterferien bare har tall for 1978 og derfor ikke har mulighet for å si noe om endringer.

Hvordan skal vi så kunne forklare endringene i jule- og påskeferiene? Av tabell 3 så vi at andelen som dro utenlands i julen hadde økt fra 7 til 12 prosent. Heri kan ligge noe av forklaringen, da utenlandsturene typisk går til byer og badesteder. Vi skal imidlertid seinere se at juleferiene svært ofte tilbringes hos slektninger. Tabellen kan derfor like mye avspeile endringer i bosettingsmønsteret. At flere drar på fjellet i påsken gjenspeiler bare at flere har fått hytte og at færre bruker påsken til å besøke slektninger.

Tallene for høst- og vinterferien 1978 viser bare det samme som vi så i tabell 3, at en svært stor andel av disse feriene går utenlands, enten det nå er til London eller strendene på Kanariøyene.

Tabell 5. Personer på ferietur forskjellige årstider, etter type natur på feriestedet. 1969-70, 1973-74 og 1978-79. Prosent

	I alt	Type natur på feriestedet					Uopp- gitt	Tallet på personer som svarte
		Større by	Kyst- område	Fjell- område	Skogs- trakter	Innlandet ellers		
<u>Jul</u>								
1969	100	17	24	12	12	29	6	178
1973	100	19	28	13	10	27	2	212
1978	100	26	30	10	9	25	-	203
<u>Påsken/april</u>								
1970	100	4	22	38	14	14	7	603
1974	100	4	25	47	13	9	2	707
1979	100	8	22	45	11	10	-	705
<u>Sommer¹⁾</u>								
1970	100	13	46	13	8	20	-	1 470
1974	100	14	46	15	8	16	1	1 491
1978	100	14	49	11	8	17	1	1 666
<u>Vinter</u>								
1979	100	18	24	37	10	11	-	292
<u>Høst</u>								
1978	100	28	36	16	6	13	-	286

1) Gjelder lengste sommerferietur.

Vi har tidligere vært inne på hvor viktig det er å se de ulike sider ved ferieturen i sammenheng. Særlig framhevet vi at reisemål hadde avgjørende betydning for reisemåte, overnatting osv. I resten av dette kapitlet skal vi i studiet av endringer i ferieturenes innhold skille mellom Norge og utlandet.

Tabell 6 viser resultatet av et slikt skille for type sted i sommerferien. Vi viste tidligere at det hadde skjedd små endringer i fordelingen mellom ulike typer av reisemål om vi så sommerferieturene under ett. Tabell 6 bekrefter dette bildet for feriereisene innenlands. For de turene som gikk til utlandet, har det skjedd en klar forskyvning fra "større byer" til "ved kysten". Mens 46 prosent av de som dro utenlands i sommerferien 1970, dro til større byer, var den tilsvarende andelen i 1978, 28 prosent. Tilsvarende hadde andelen av de utenlandsreisende som ferierte ved kysten økt fra 30 prosent i 1970 til 51 prosent i 1978. Grovt sett kan vi si at "solturisten" har overtatt for "sight-seeingturisten".

Tabell 6. Personer på ferietur om sommeren i grupper for reisemål, etter type natur på feriestedet¹⁾. 1970, 1974 og 1978. Prosent

	I alt	Type natur på feriestedet					Tallet på personer som svarte
		Større by	Kyst-område	Fjell-område	Skogs-trakter	Innlandet ellers	
<u>1970</u>							
Norge	100	8	49	15	8	20	1 282
Utlandet	100	46	30	1	3	21	183
<u>1974</u>							
Norge	100	8	47	18	9	16	1 194
Utlandet	100	34	41	2	4	17	297
<u>1978</u>							
Norge	100	9	49	15	10	17	1 226
Utlandet	100	28	51	1	1	18	432

1) Gjelder lengste sommerferietur.

3.5. Hvordan bor folk når de er på ferie?

Måten folk bor på når de er på ferietur, gir oss et grunnlag for å skille mellom ulike typer av turisme. To typer overnattinger gir oss reisende som ikke egentlig kan regnes som turister. En gruppe feriereisende er de som bor hos slekt og venner. For storparten av disse må vi kunne anta at samværet med personer de sjelden ser til daglig er hovedformålet for ferieturen, snarere enn reisen i seg selv. Tabell 7 viser at denne gruppen i 1970 utgjorde 35 prosent av de som dro på tur i påske- eller sommerferien og hele 76 prosent av de som dro på juleferie (gjelder julen 1969). Andelen som besøkte slekt eller venner i julen var omtrent den samme i 1969 og 1973, men var litt høyere i 1978 (82 prosent). Derimot sank andelen for påske- og sommerferiene. Påsken 1978 dro 29 prosent av de feriereisende på besøk til slekt eller venner, mot altså 35 prosent 8 år tidligere. Tilsvarende tall for sommeren var 28 prosent i 1978, mot altså 35 prosent i 1970. Vi kan derfor konkludere med at mens julen fortsatt er sterkt preget av slekten, er det klart færre som nytter dette alternativet i påske- og sommerferiene og andelen er svakt synkende. For høst- og vinterferien har vi bare tall for 1978 (høsten) og 1979 (vinteren). Her var andelen som besøkte slekt eller venner henholdsvis 37 prosent og 35 prosent, altså noe høyere enn tilsvarende tall for påske- og sommerferien på samme tidspunkt.

En annen gruppe som vel heller ikke kan regnes som egentlige turister, er de som tilbringer ferien på hytte, enten denne er deres egen, lånt eller leid. Her kan vi snarere snakke om et annet hjem, hvor hovedforskjellen fra det hverdagslige er at i hvert fall noen av familiens medlemmer har fri, avstanden til naboen noe lengre og luften renere.

Påsken er den store hytteferien. I 1970 dro 53 prosent av de feriereisende på hytte. Andelen i 1974 var 58 prosent og i 1978, 56 prosent. Økningen er så vidt statistisk sikker. Av de som dro på tur i sommerferien, dro vel 30 prosent på hytte, altså klart færre enn i påsken. Denne andelen har holdt seg tilnærmet konstant i den perioden vi studerer. I juleferiene dro mellom 10 og 15 prosent av de ferierende på hytte. Variasjonene mellom de ulike tidspunktene peker ikke i noen bestemt retning.

Som de egentlige turister, kan vi regne to grupper av mennesker som i hvert fall for en stor del kjennetegnes ved et "omflakkende" ferieliv. Den første gruppen er campingturistene, dvs. de som overnatter på en leirplass i telt eller campingvogn. Selv om campingvognen for noen er som hytta for andre, regner vi som hovedregel disse med blant campingturistene. Denne formen for ferietur er så godt som utelukkende knyttet til sommerferien. Andelen av de ferierende som overnattet på denne måten sank fra 20 prosent i 1970 til 16 prosent i 1978. Endringen er såvidt statistisk sikker.

Den andre gruppen er de som bor på hotell, pensjonat o.l. Gruppen er ikke klart avgrenset i forhold til campingturistene idet vi her også har med de som bodde i campinghytter. Andelen som nyttet denne overnattingsformen var minst blant de som dro bort i julen og dessuten svakt synkende fra 7 pro-

sent i 1969 til 4 prosent i 1978. Andelen var noe høyere i påskeferien og dessuten steg den noe, fra 8 prosent i 1970 til 11 prosent i 1979.

11 prosent av de som dro på tur sommeren 1970 overnattet på denne måten. 8 år seinere var andelen fordoblet (22 prosent). Hele veien utgjorde hotellboerne ca. halvparten av gruppen.

Om vi skal summere de foregående kan vi si at de ferierende deler seg i fire grupper etter hvordan de bor når de er borte; de som bor hos slekt og venner, de som bor på hytte, de som "camper" og de som bor på hotell eller pensjonat.

Tabell 7. Personer på ferietur forskjellige årstider, etter viktigste overnattingsmåte. 1969-70, 1973-74 og 1978-79. Prosent

Årstid	Viktigste overnattingsmåte											
	I alt	Hotell	Pensjonat, gjestgiveri kroer, turisthytter, motell, campinghytter, ungdomsherberge	Campingvogn, telt	Egen hytte, fritids- hus, leilighet	Lånt hytte, hus, leilighet	Leid hytte, hus, leilighet	Hos slektninger	Hos venner, kjente og andre private	Andre svar	Uopp-gitt	Tallet på personer som svarte
<u>Jul</u>												
1969	100	6	1	-	12	2	-	72	4	-	3	178
1973	100	2	2	-	14	3	2	68	6	3	-	212
1978	100	3	1	-	9	1	1	75	7	1	-	203
<u>Påsken/april</u>												
1970	100	4	4	1	30	23	-	30	5	1	2	603
1974	100	3	7	2	37	10	11	23	5	2	1	707
1979	100	6	5	3	37	8	11	24	5	1	-	705
<u>Sommer</u>												
<u>(lengste ferietur)</u>												
1970	100	5	6	20	18	14		30	5	2	-	1 470
1974	100	9	9	18	18	13		26	6	1	-	1 491
1978	100	10	12	16	15	15		23	5	4	-	1 666

Tabell 8. Personer på ferietur om sommeren¹⁾ i grupper for reisemål, etter viktigste overnattingsmåte. 1970, 1974 og 1978. Prosent

Reisemål	I alt	Viktigste overnattingsmåte									Tallet på personer som svarte
		Hotell	Pensjonat, campinghytter mv.	Campingvogn, telt	Egen hytte, hus, leilighet	Leid/lånt hytte, hus, leilighet	Hos slektninger	Hos venner/kjente	Annet		
<u>1970</u>											
Norge	100	3	5	18	20	16	32	4	2	1	282
Utlandet ..	100	23	10	28	2	4	19	10	4		183
<u>1974</u>											
Norge	100	2	8	16	22	15	30	5	1	1	194
Utlandet ..	100	34	12	28	2	4	10	6	4		297
<u>1978</u>											
Norge	100	3	11	13	20	18	26	5	5	1	226
Utlandet ..	100	32	13	25	1	8	15	4	4		432

1) Gjelder lengste sommerferietur.

Den siste gruppa har økt sin andel, særlig om sommeren, mens andelen som bor hos slekt og venner er blitt mindre, om vi ser bort fra juleferien. Andelen som drar på hytte er særlig stor i påsken og ser dessuten ut til å ha økt, særlig fra 1970 til 1974. Skiller vi mellom de som dro på ferie (om sommeren) i Norge og de som dro utenlands (tabell 8), ser vi at økningen i andelen som bor på hotell bare skyldes at andelen som drar utenlands har økt. Derimot ser det ut til at flere av de som ferierer innenlands benytter seg av pensjonater, campinghytter o.l. Andelen økte fra 5 prosent i 1970 til 11 prosent i 1978.

Nedgangen i andelen som dro til slekt eller venner, gjelder selv om vi bare ser på de som ferierte i Norge (31 prosent i 1978 mot 36 prosent i 1970). Også blant de som dro utenlands var det relativt mange som bodde hos slekt eller venner, men her svinger tallene på en usystematisk måte fra 29 prosent i 1970 til 16 prosent i 1974 og 19 prosent i 1978. Vi må kunne gå ut fra at storparten av disse turene går til et av de andre nordiske land.

3.6. Hvordan reiser folk når de er på ferie?

Både når det gjelder overnattingsmåte og transportmiddel har folk blitt bedt om å oppgi det viktigste, dvs. det de nyttet mest. På denne måten går vi i noen tilfeller glipp av viktig informasjon, men samtidig er det i enhver undersøkelse grenser for hvor mange detaljer man kan spørre om.

Endringene med hensyn til hvilket transportmiddel folk oppgir som det viktigste, er adskillig enklere å beskrive enn endringene i overnattingsmåte. Om vi først ser på sommerferiene, vil vi se at færre bruker buss, tog eller båt. (Andelen sank fra 25 prosent i 1970 til 15 prosent i 1978). Samtidig er det noen flere som flyr (økning fra 5 til 10 prosent fra 1970 til 1978). Andelen som bruker privatbil viste en liten økning. Denne utviklingen avspeiler endringene i reisemål; flere reiser til land som ligger langt borte. Av de som dro utenlands sommeren 1970 nyttet 18 prosent fly, mens tilsvarende andel sommeren 1978 var 30 prosent (tabellene 9 og 10).

Tabell 9. Personer på ferietur forskjellige årstider, etter viktigste transportmiddel. 1969-70, 1973-74 og 1978-79. Prosent

Årstid	I alt	Viktigste transportmiddel						Uoppgitt	Tallet på personer som svarte
		Buss	Jernbane	Båt, ferje	Fly	Privatbil, leid bil	Andre svar		
<u>Jul</u>									
1969	100	7	16	7	6	62	-	2	178
1973	100	7	17	5	11	59	-	1	212
1978	100	8	14	5	20	52	-	0	203
<u>Påsken/april</u>									
1970	100	8	9	6	3	71	3	0	603
1974	100	6	9	4	3	75	3	1	707
1979	100	5	8	3	7	74	2	0	705
<u>Sommer¹⁾</u>									
1970	100	6	10	9	5	68	2	-	1 470
1974	100	5	10	6	8	67	3	1	1 491
1978	100	4	7	4	10	70	5	0	1 666

1) Gjelder lengste sommerferietur.

Grovt sett kan vi her si at "flyet til Syden har overtatt for båten (eller toget) til København".

Andelen som brukte bil innenlands har økt noe, fra 70 prosent i 1974 til 75 prosent i 1978.

Endringene i reisemåten i påskeferien viser omtrent de samme trekk som de vi har påvist for sommerferiene. I juleferien er bildet derimot et noe annet. Her ser vi at andelen som brukte buss,

tog eller båt har holdt seg tilnærmet konstant (i underkant av 30 prosent), mens andelen som nyttet fly økte kraftig, fra 6 prosent i 1969 til 20 prosent i 1978. Andelen som kjørte i privatbil sank tilsvarende, fra 62 prosent til 52 prosent i samme periode. Dette må innebære at også for de som reiser innenlands i juleferien er flyet et aktuelt alternativ. Kombinasjonen av glatte, eller endog stengte, veier, lange avstander og relativt knapp tid kombinert med at folk har fått litt bedre råd, har tydeligvis gjort flyet til et brukbart alternativ i julen. Samtidig har utbyggingen av innenlandsnettet gjort at mange nye steder er tilgjengelige med fly.

Tabell 10. Personer på ferietur om sommeren¹⁾ i grupper for reisemål, etter viktigste transportmiddel. 1970, 1974 og 1978. Prosent

Reisemål	I alt	Buss	Jernbane	Båt/ ferje	Fly	Privat- bil, leid bil	Annet	Tallet på per- soner som svarte
<u>1970</u>								
Norge	100	6	10	9	3	70	2	1 282
Utlandet	100	6	8	10	18	55	3	183
<u>1974</u>								
Norge	100	5	10	6	4	72	3	1 194
Utlandet	100	6	11	5	26	50	2	297
<u>1978</u>								
Norge	100	4	8	4	4	75	5	1 226
Utlandet	100	6	4	4	30	54	3	432

1) Gjelder lengste ferietur.

3.7. Hvem reiser folk sammen med?

I dette og følgende avsnitt ser vi bare på sommerferien da vi ikke har data fra 1970 og 1974 for øvrige årstider.

Bildet av de feriereisende er dominert av familien på tur. Virkeligheten er klart mer sammensatt. For det første er det mange som ikke bor i en vanlig kjernefamilie. Nær 10 prosent av personer i alderen 15-74 år bor alene, mens 18 prosent er enslige som bor sammen med andre. 23 prosent bor sammen med ektefelle, mens de øvrige 49 prosent bor i vanlig kjernefamilie (ektepar/samboende med barn)¹⁾.

Av de som dro på ferietur sommeren 1978, dro 7 prosent alene, 19 prosent dro sammen med slekt eller venner, 58 prosent dro sammen med hele husholdningen og 15 prosent dro sammen med noen i husholdningen. Blant denne siste gruppen finner vi særlig de som har hjemmeboende barn over 15-16 år. Sammenligner vi med tallene fra 1970 og 1974, viser det seg at denne fordelingen har holdt seg relativt konstant over tid. Tabell 11 viser imidlertid et viktig skille mellom sammensetningen av de som ferierer innenlands og de som drar til utlandet. Blant de som ferierte i Norge utgjorde gruppen "sammen med hele husholdningen", en relativt stor andel. På den annen side var det relativt mange av de som dro utenlands som dro uten familie, men sammen med venner. Dette forklares enkelt ved begrensningene i barnefamiliens bevegelighet på den ene siden og unge ugiftes tilsvarende frihet til å kunne dra hvor de vil.

1) Enslige forsørgere er med her. De utgjør ca. 2 prosent.

Tabell 11. Personer på ferietur om sommeren¹⁾ i grupper for reisemål, etter hvem de reiste sammen med. 1970, 1974 og 1978. Prosent

Reisemål	I alt	Reiste alene	Hele husholdningen ²⁾	Noen i husholdningen	Slektninger	Venner/kjente	Annet	Tallet på personer som svarte
<u>1970</u>								
Alle personer	100	8	56	17	5	11	1	1 466
Norge	100	8	58	17	5	10	1	1 282
Utlandet	100	8	45	15	6	20	4	184
<u>1974</u>								
Alle personer	100	9	56	13	6	15	1	1 491
Norge	100	10	60	13	6	12	0	1 194
Utlandet	100	6	43	15	5	28	2	297
<u>1978</u>								
Alle personer	100	7	58	15	5	14	2	1 658
Norge	100	8	60	15	6	11	1	1 226
Utlandet	100	5	53	14	4	22	4	432

1) Gjelder lengste ferietur. 2) Kan også omfatte personer utenom husholdningen.

3.8. Hva gjør folk når de er på ferie?

Tabell 12 viser hvor stor andel av de som hadde vært på sommerferietur, som hadde deltatt i en eller flere av en rekke aktiviteter. Tabellen viser også disse andelene for de som hadde vært på ferietur i henholdsvis Norge og utlandet.

Den aktiviteten de fleste hadde utført i 1978 var solbading (73 prosent). Deretter fulgte turer i skog og mark eller i fjellet (61 prosent) og besøk hos slekt eller venner (58 prosent). Fornøyelser, restaurantbesøk o.l. var den av de spesifiserte aktivitetene som færrest hadde deltatt i (36 prosent).

Ser vi på de tilsvarende andeler for 1970 og 1978 viser det seg at det har skjedd visse endringer. Først og fremst er det færre som har besøkt slekt og venner. (Andelen i 1970 var 62 prosent.) Noen færre har fisket, mens andelen som har vært ute i båt har vært tilnærmet konstant. Klart flere har besøkt severdigheter, deltatt i ulike fornøyelser, gått tur i skog og mark, badet eller solt seg. Mye av disse økningene kan forklares med at andelen som drar utenlands har gått opp. Særlig gjelder det sightseeing, om man deltar i fornøyelser og bading. Her er det opplagt sydenturene som kommer inn og definerer et på mange måter nytt livsmønster. Men også for de som ferierer her til lands, ser det ut til at feriereisene mer og mer får preg av nettopp det vi forbinder med ferielivet; sol, varme, sjø. Mye kan tyde på at dette "erstatte" et tidligere preg av samvær med slekt.

Tabell 12. Andel av personer på ferietur om sommeren¹⁾ som utførte ulike aktiviteter i grupper for reisemål. 1970, 1974 og 1978. Prosent

	Besøkte slekt eller venner	Hatt besøk av slekt eller venner på ferie-sted	Besøkt severdigheter	Deltatt i fornøyelser, restaurantbesøk e.l.	Gått tur i skog og mark eller i fjellet	Badet	Tatt solbad	Vært på båttur	Fisket	Tallet på personer som svarte
<u>1970</u>										
Alle personer	62	40	42	22	55	44	:	39	48	1 466
Norge	64	45	37	17	59	43	:	40	53	1 282
Utlandet	51	10	75	54	32	51	:	32	17	184
<u>1974</u>										
Alle personer	63	48	38	27	62	45	61	39	43	1 491
Norge	69	57	30	18	68	40	59	42	50	1 194
Utlandet	40	16	69	61	38	62	66	30	15	297
<u>1978</u>										
Alle personer	58	39	47	36	61	54	73	40	42	1 658
Norge	64	47	37	25	68	49	72	42	50	1 226
Utlandet	40	17	74	66	39	68	75	33	20	432

1) Gjelder lengste sommerferietur.

Haldorsen (1981) har ved hjelp av faktoranalyse skilt ut noen bakenforliggende variable m.h.t. de holdninger folk har om hvilke aktiviteter ferien bør inneholde. Som en "samlende faktor" finner vi interessen for ulike friluftaktiviteter. Dernest følger en faktor han har kalt "interesse for det sosialt utadvendte" og til sist en faktor for "innadvendte sosiale interesser". Vi har fulgt opp dette ved å foreta en faktorbehandling av faktiske utførte aktiviteter i 1974 og 1978. Vi finner, på begge tidspunkter at aktivitetene har en tendens til å samle seg i fire hovedgrupper:

- Første gruppe omfatter det Haldorsen betegnet som "interesse for de sosialt innadvendte". Det ser ut til at det mye er de samme som både reiser på besøk og får besøk.
- Andre gruppe omfatter "de sosialt utadvendte". Her finner vi en kombinasjon av interesse for severdigheter og for fornøyelser.
- Tredje gruppe omfatter en del av de friluftinteresserte. Men det ser ut til at Haldorsens friluftinteresserte faktisk består av to adskilte grupper. Den ene gruppen omfatter de som kombinerer relativt passive foreteelser som bading og soling.
- Fjerde gruppe ser ut til å kombinere folk som driver mer aktive friluftinteresser så som båtturer, fiske og turgåing.

4. ENDRING I FERIEAKTIVITETEN FOR ULIKE GRUPPER

4.1. Innledning

I dette kapitlet skal vi undersøke hvordan de mønstrene vi påviste i kapittel 3, tar seg ut for spesielle grupper av befolkningen. Generelt vil vi prøve å belyse to spørsmål:

- Er det viktige forskjeller mellom ulike grupper når det gjelder ferieturaktivitet og ferieturenes innhold.
- Har eventuelt slike forskjeller endret seg i 70-årene ved at det f.eks. har skjedd en utjamning.

De variablene vi trekker inn er alder, familiesituasjon, inntekt, bosted, utdanning og yrkesaktivitet. De inndelingene vi nytter er presentert i vedlegg 1. For ikke å gjøre analysen for komplisert har vi to-delt alle forklaringsvariablene. Videre er tid en variabel (1970, 1974 og 1978). For at ikke analysen skal bli for omfattende har vi videre konsentrert oss om å beskrive sommerferieturene. I et annet arbeid (Solheim 1982) har vi beskrevet ulike gruppers reiseaktivitet over året.

De sidene ved sommerturen vi ser på, er de samme som i foregående kapittel; reisemål, transportmåte, overnattingsmåte og hvem man dro sammen med. Videre ser vi på ulike aktiviteter gruppert slik vi kom fram til i foregående kapittel.

Det er innledningsvis også nødvendig å bruke litt plass til å si litt om den analysemetoden vi nytter for å undersøke de to problemstillingene vi nevnte ovenfor.

Denne teknikken kalles log-lineær analyse. Den er utviklet for å kunne studere flervariabelproblemer der variablene som inngår har relativt få verdier og der verdiene ikke har noe tallmessig forhold til hverandre. Videre ser vi på den typen problemer der en variabel antas å avhenge av de øvrige. Vi kan altså ikke si at en verdi på en variabel er så og så mye større eller mindre enn en annen. Slike variable omtales i statistikken som diskrete, nominalvariable. Vi skal ikke gå inn på den generelle modellen som ligger til grunn for denne teknikken (se f.eks. Fienberg 1977). Leseren bør kunne forstå de resultatene vi presenterer i dette kapitlet uten en slik behandling. Vi vil likevel gi en rask innføring i noen sentrale begreper.

Det første som må klargjøres er hva vi forstår med en multivariat fordeling. En slik fordeling innebærer at vi grupperer de som er intervjuet langs flere variable samtidig. Dette gjør det mulig å få fram den rene¹⁾ effekten av de enkelte forklaringsvariable på en avhengig variabel (her ferieturer) og også om effekten av en variabel (eller flere) avhenger av verdien på en annen variabel, definert som samspill. F.eks. kunne det tenkes at effekten av utdanning var ulik for menn og kvinner.

Utgangspunktet for en log-lineær analyse vil alltid være en slik multivariat fordeling. Ved hjelp av et spesielt maskinprogram (ECTA) kan vi så avgjøre hvor godt ulike modeller passer til den observerte fordelingen.

I modellen spesifiserer vi hvilke variable vi antar har effekt og om det er samspill mellom noen av forklaringsvariablene. Gitt en modell vil programmet lage anslag for hvor mange som vil befinne seg i de ulike cellene i den opprinnelige tabellen. Er det store avvik passer modellen naturlig nok dårlig. ECTA beregner samlet avvik (x^2) og oppgir hvor stor sannsynligheten er for at dette avviket skyldes tilfeldigheter. Når vi velger modell vil vi foreta en avveining mellom et krav til enkelhet og et krav om at avvikene fra de faktiske tallene ikke skal være for store.

Når vi har valgt modell, kommer vi til presentasjonen av resultatene. Dette gjøres på en litt spesiell måte, nemlig i form av odds og forhold mellom odds. La oss forklare dette ved å gi et eksempel. Av 898 intervjuede personer i alderen 15-34 år dro 691 på ferietur sommeren 1978, mens 207 ikke reiste bort. Oddsen for å reise bort for denne aldersgruppen blir da $691/207 = 3,34$. Med andre ord kunne vi si at antallet som reiste bort var mer enn tre ganger så stort som antallet som ikke reiste bort. Odds (ω) kan omgjøres til prosent (p) ved følgende formel: $P = \frac{\omega}{1+\omega}$. I vårt tilfelle finner vi da at i aldersgruppen 15-34 år dro 77 prosent på ferietur. Odds har visse fortrinn framfor prosenter som ikke skal omtales nærmere her.

Forholdet mellom odds er odds for en gruppe dividert med odds for en annen gruppe. Om vi f.eks. betrakter aldersgruppen 35-74 år, finner vi at odds for at disse reiste bort sommeren 1978 var 2,34. Dividerer vi odds for aldersgruppen 15-34 år (3,34) med dette får vi 1,43. Dette innebærer at odds for å reise bort er omtrent halvannen gang større blant de under 35 år, sammenlignet med de som er 35 år eller eldre. Om oddsforholdet er 1, vil de to gruppene ha samme odds for å reise

1) Med dette mener vi at vi får fram effekten av en variabel gitt samme verdi på de øvrige. Slike kontroller er svært komplisert å foreta i enkle to-veis tabeller.

bort. Oddsforholdet kan også brukes til å si noe om effekten av en variabel sammenlignet med en annen. Om f.eks. oddsforholdet mellom de med lav og høy inntekt var vesentlig større enn 1,43, ville vi anta at inntekt hadde større innvirkning på reiseaktiviteten enn alder.

4.2. Hvem drar på tur om sommeren?

I forrige kapittel viste vi at andelen som dro på ferietur økte fra 55 prosent i 1970 til 72 prosent i 1978. Dette er det samme som at oddsen for å reise på ferietur om sommeren ble doblet fra 1970 til 1978. Vi vet imidlertid at sannsynligheten for å reise bort er ulik for ulike grupper. Vi skal se nærmere på noen slike forskjeller og dessuten se om de har endret seg over tid.

Ved å studere ulike modeller fant vi at i tillegg til endringene i turaktivitet over tid, hadde både alder, inntekt, bosted, utdanning og yrkesaktivitet innflytelse på om man reiste på sommerferietur eller ikke. Vi undersøkte videre om det var noe samspill mellom tidspunkt og de andre variablene. En modell med en slik forutsetning ga imidlertid ikke bedre tilpassing enn modellen uten samspill mellom forklaringsvariablene.

Dette innebærer at forskjellene mellom ulike alders-, inntektsgrupper osv. på ferieturaktiviteten ikke ser ut til å ha endret seg over tid. En nærmere undersøkelse av mulig samspill mellom de øvrige variablene (tatt to og to), ga imidlertid det klare resultatet at effekten av alder og bosted hver for seg er avhengig av inntektsnivået, mens effekten av yrke og utdanning ikke avhenger av nivået på de øvrige. Estimaten vi fikk gitt denne modellen avvek noe fra de observerte tallene, men ikke mer enn at det godt kunne skyldes tilfeldigheter.

Vi valgte derfor å beregne effekten gitt ved forholdet mellom odds ut fra denne modellen (tabell 13). Utdanning virker inn på ferieturaktiviteten på den måten at oddsen for å dra på ferietur er nær dobbelt så stor (1,8 ganger så stor) blant personer med høy utdanning sammenlignet med de som ikke har høy utdanning. Hvorvidt man er yrkesaktiv eller ikke har ikke så stor betydning for ferieturaktiviteten. Forholdstallet mellom oddsene for yrkesaktive og ikke yrkesaktive er 1,14. Yrkesaktive reiser altså noe oftere bort.

Effektene av alder og bosted er som nevnt avhengig av inntektsnivået. Dette virker på den måten at forskjellen i ferieturaktiviteten mellom unge og eldre og mellom folk bosatt i større byer og andre er klart størst blant de som tjener minst.

Oddsene for å reise bort var nær dobbelt så stor blant de unge sammenlignet med de eldre når vi bare så på dem med lav inntekt. Blant personer med høy inntekt fant vi ingen forskjell mellom unge og eldre. En sammenligning mellom de som bodde i større byer og de øvrige, viste at oddsen for å reise bort var mer enn tre ganger så stor for byboerne. Dette gjaldt for personer med lav inntekt. Blant de med høy inntekt hadde byboerne dobbelt så høy odds som blant folk utenfor byene.

Tabell 13. Forholdet mellom odds for å dra på sommerferietur i grupper for yrkesaktivitet/utdanning/inntekt/alder/bosted/tidspunkt

Yrkesaktive/ikke-yrkesaktive	1,14
Høy utdanning/lav utdanning	1,80
Lav inntekt:	
Unge/eldre	1,93
Byer/ikke byer	3,25
Høy inntekt:	
Unge/eldre	1,09
Byer/ikke byer	2,25
Tidspunkt:	
1970	0,54 ¹⁾
1974	1,19 ¹⁾
1978	1,54 ¹⁾

1) Forholdstall mellom det geometriske gjennomsnitt for oddsen i 1970-celler og alle celler.

4.3. Hvem reiser utenlands?

Vi har tidligere påvist at flere og flere reiser ut av Norge i ferien. Generelt var det en tendens bort fra hjemlige trakter. I 1970 dro 12 prosent av de som var på sommerferietur, til et annet land. I 1974 var andelen 20 prosent og i 1978 25 prosent. Vi ser her på lengste ferietur dersom vedkommende hadde vært på flere turer. En eventuell ekstra ferietur tilbringes ofte i Norge. Av de som hadde feriert utenfor Norge, dro omtrent halvparten til et annet nordisk land, mens de øvrige ferierte utenom Norden.

Vi skal i det følgende se hvordan dette bildet ser ut for ulike grupper over tid. Vi nytter samme analyseteknikk og samme forklaringsvariable som i foregående avsnitt. Det første vi da må søke etter er den modellen som "passer" best til de observerte tallene. Vi starter med å se hvordan ulike modeller uten samspill ser ut. Alle forklaringsvariablene (alder, inntekt, utdanning, bosted, yrkesaktivitet) ser ut til å ha en viss effekt, kanskje med unntak av yrkesaktivitet. Tidspunktet vet vi er viktig. En modell basert på alle disse, men uten noe samspill, gir avvik fra det observerte som med 5 prosent sannsynlighet kan skyldes tilfeldigheter. Det neste vi gjorde var å se på modeller med samspill mellom tidspunkt og en eller flere av de øvrige variablene. Dette ga bedre resultat, men ikke svært mye. Virkelig god tilnærming fikk vi da vi, som i forrige avsnitt, antok samspill mellom inntekt og de øvrige variablene, særlig alder og bosted. Vi valgte derfor en modell med utdanning og tidspunkt som "rene" effekter og samspill mellom inntekt og alder/bosted. Yrkesaktivitet valgte vi å utelate. Avviket mellom de estimatene vi fikk for cellefrekvensen, gitt en slik modell, og de observerte kan med stor sannsynlighet skyldes tilfeldigheter.

Det er viktig å merke seg at dette er praktisk talt samme modell som vi fant da vi studerte ferieturaktiviteten i forrige avsnitt. Der tok vi med yrkesaktivitet, men denne variabelen hadde der liten effekt. La oss se på effekten på reisemål av de variablene som inngår i modellen. Tallene er presentert i tabell 14. Som vi ser er effekten av utdanning moderat. Oddsen for å feriere i Norge er bare litt større blant de med lav utdanning sammenlignet med de som har høy utdanning. Endringene over tid har vi kommentert tidligere. Eldre reiser vesentlig mer i Norge enn de yngre. Oddsen for Norgesferie blant de eldre er 1,5 - 2,0 ganger større enn blant de yngre. Forskjellen er størst blant de med lav inntekt. Folk bosatt utenfor de større byene reiser oftere på ferje i Norge enn byboerne. Men som vi ser gjelder dette for personer med lav inntekt. For de med høy inntekt er bildet tildels snudd.

Tabell 14. Forholdet mellom odds for å feriere i Norge om sommeren for personer som hadde vært på tur om sommeren i grupper for utdanning/inntekt/alder/bosted/tidspunkt

Lav utdanning/høy utdanning	1,19
Tidsperiode:	
1970	2,32 ¹⁾
1974	0,88 ¹⁾
1978	0,49 ¹⁾
Lav inntekt:	
Eldre/yngre	1,88
Ikke byer/byer	1,52
Høy inntekt:	
Eldre/yngre	1,43
Ikke byer/byer	0,77

1) Se note tabell 13.

4.4. Hvordan reiser ulike grupper?

Vi fant ikke de samme store endringer for hvilke transportmidler folk nytter som vi fant da vi studerte den generelle turaktiviteten. Og endringene er i hovedsak et resultat av endringer i reisemål. Vi fant altså at andelen som reiser med bil eller tog har vært tilnærmet konstante, mens andelen som flyr har steget på bekostning av andelen som reiser med båt. Vi kan med andre ord si at ny teknologi (flyet) har gjort det mulig å reise lengre bort innenfor en avgrenset friperiode. Som i de foregående avsnitt skal vi se hvordan dette bildet tar seg ut for ulike grupper over tid.

Vi startet med en flerveis-fordeling der vi så årstall, reisemål, alder, inntekt, bosted og utdanning samtidig i forhold til viktigste transportmåte på (den lengste) sommerferien. Dermed prøvde vi å finne en brukbar modell for effekten av disse variablene.

Det første som viste seg var at alder hadde liten egen forklaringsverdi. Samtidig ga en enkel modell uten samspill relativt god tilpassing (avviket kunne med stor sannsynlighet skyldes tilfeldigheter). Ved å se nærmere på ulike former for samspill mellom forklaringsvariablene, fant vi imidlertid at en modell med antagelse om samspill mellom reisemål og inntekt ga såvidt mye bedre resultat at vi valgte å ta utgangspunkt i den. Modeller med samspill mellom årstallet og de andre variablene ga ikke noe spesielt god tilpassing. Vi fant altså at hvilket transportmiddel som ble nytt på lengste sommerferietur avhang av tidspunkt (i løpet av 70-årene), bosted, utdanning, inntekt og reisemål (Norge/utlandet). Effekten av reisemål var imidlertid ulik for de med lav og høy inntekt. Vi skal se nærmere på størrelsen av disse forskjellene. Endringene over tid har vi allerede vært inne på. Effekten av de ulike variablene hadde ikke endret seg over tid.

Variabelen "viktigste transportmiddel" har i vår sammenheng tre kategorier; privatbil, fly, annet kollektivt transportmiddel.

Tabell 15 viser at oddsen for å bruke privatbil snarere enn kollektivt transportmiddel (ikke fly) er såvidt større blant de med lav utdanning, sammenlignet med de som har høy¹⁾. Videre er tilsvarende odds noe høyere blant de som ikke bor i større byer enn blant de som gjør det. De virkelig store forskjellene finner vi når vi ser på inntekt og reisemål.

Odds for å bruke bil heller enn kollektiv transport er klart høyere blant de som ferierer i Norge enn blant de som reiser utenlands, men dette avhenger av hvor høy inntekt man har. Blant de med lav inntekt er oddsen for å bruke privatbil litt mindre blant de som ferierer i Norge sammenlignet med de som drar utenlands. For personer med høy inntekt er forholdet mellom oddsene 2,27. Denne store forskjellen mellom de som har lav og de som har høy inntekt, avspeiler det faktum at det er en klar sammenheng mellom husholdningens inntekt og hvorvidt de har bil. Vi har imidlertid valgt å ikke trekke inn direkte opplysninger om hvorvidt folk har bil da dette ville overskygge viktige forskjeller med hensyn til ulike sentrale bakgrunnskjennetegn.

Flyet er naturlig nok det dominerende transportmidlet på utenlandsturene. Odds for å reise med fly (tabell 16) er flere ganger større blant de som drar utenlands enn blant de som ferierer i Norge, men forskjellen er klart størst blant de med lav inntekt. Med andre ord er det en del flere av de med høy inntekt som også flyr i Norge. Ellers er oddsen for å bruke fly vesentlig lavere blant de med lav utdanning enn blant de med høy.

Tabell 15. Forholdet mellom odds for å bruke privatbil snarere enn kollektive transportmidler (utenom fly) på sommerferien for personer som hadde vært på tur om sommeren i grupper for utdanning/bosted/tidspunkt/feriested/inntekt

Utdanning: Lav/høy	0,84
Bosted : Ikke by/by	1,32
Tidspunkt: 1970/1978	1,53
Lav inntekt:	
Norge/utlandet	0,89
Høy inntekt:	
Norge/utlandet	2,27

¹⁾ I og med at vi her har en avhengig variabel med tre kategorier, men vi sammenligne to og to verdier. Vi studerer oddsen for å bruke bil snarere enn kollektivtransport (ikke fly) og fly snarere enn andre kollektivtilbud.

Tabell 16. Forholdet mellom odds for å reise med fly snarere enn med andre kollektive transportmidler på sommerferien for personer som hadde vært på tur om sommeren i grupper for utdanning/bosted/tidspunkt/feriested/inntekt

Utdanning: Lav/høy	0,55
Bosted : Ikke by/by	1,00
Tidspunkt: 1970/1978	0,73
Lav inntekt:	
Norge/utlandet	7,91
Høy inntekt:	
Norge/utlandet	4,85

4.5. Hvordan overnatter ulike grupper?

I kapittel 3 fant vi at de viktigste endringene i boform under sommerferien var at noen flere bodde "offentlig" (hotell, pensjonat etc.), mens klart færre bodde hos slekt og venner. Andelen på camping gikk også noe tilbake, mens hytteandelen (egen, lånt eller leid) var tilnærmet konstant.

Vi skal se nærmere på hvilke boformer ulike grupper nytter og eventuelle endringer over tid. Framgangsmåten og de variable som inngår er de samme som i de foregående avsnitt. I vår leting etter modeller som ga god tilpassing, fant vi for det første at alle forklaringsvariablene hadde effekt, men effekten av utdanning var liten. En enkel modell uten samspill ga relativt godt resultat, men samtidig fant vi at ved å anta samspill mellom reisemål og den reisendes alder i forhold til valg av overnatting fikk vi bedre resultat. Andre former for samspill syntes ikke å gi noe bedre tilpassing. Vi fant f.eks. ikke noe som kunne tyde på at effekten av de ulike forklaringsvariablene hadde endret seg over tid.

Vi stoppet altså med en modell der såvel alder, inntekt, bosted, utdanning, reisemål og tidspunkt virket inn på valg av overnatting og videre at reisemålets betydning var avhengig av i hvilken aldersgruppe turistene befant seg. Men betydning for hva? I og med at vi her har en variabel med fire kategorier, får vi problemer med hvilke oddsforhold vi skal studere. I teorien har vi 6 alternative sammenligningsmuligheter. I praksis velger vi å sammenligne alternative overnattingsformer som framstår som reelle valgmuligheter for de som reiser på ferie¹⁾.

Den viktigste endringen over tid var forskyvningen i forholdet mellom hotell, pensjonat o.l. og hver av de tre andre mulighetene; camping, hytte og slekt eller venner. Oddsene for å velge hotell framfor en av disse tre andre var nær fordoblet fra 1970 til 1978.

Sammenligner vi folk med lav og høy inntekt, bor de med lav inntekt relativt oftere hos slekt eller venner framfor en av de tre "mer" kostbare boformene. Oddsene for å bo hos slekt/venner snarere enn å bo på hotell, dra på camping eller hytte var 1,5 - 2,0 ganger større blant de med lav inntekt sammenlignet med de som hadde høy inntekt.

De som bor i byer velger oftere hytte framfor ett av de andre alternativene, sammenlignet med de som ikke bor i byer.

Vi antydte at forskjellene i adferdsmønsteret mellom yngre og eldre avhang av om vi betraktet de som ferierte i Norge eller de som dro utenlands.

Av den gruppen som ferierte i Norge, bor de eldre sammenlignet med de yngre, klart oftere på hotell framfor camping eller besøk hos slekt/venner. De unge drar også klart oftere på camping enn f.eks. hytte, sammenlignet med de eldre.

Av de utenlandsreisende, er forskjellen i odds for å bo på hotell nesten blitt borte. En del andre forskjeller skal vi ikke framheve da de henger sammen med at de yngre reiser lengst. Dette medfører at alternativene hytte og slekt/venner blir uaktuelle.

1) Grunnet de mange sammenligningsmulighetene for oddsene har vi i dette avsnittet valgt å ikke presentere tabeller, men kun gi resultatene i verbal form.

4.6. Hvem reiser ulike grupper sammen med?

Som vi så i foregående kapittel hadde det skjedd relativt små endringer med hensyn til hvem folk dro sammen med på (den lengste) sommerferien. Noen færre dro sammen med husholdningen, mens noen flere dro med venner eller kjente. Dette henger sannsynligvis sammen med at andelen enslige har økt. Vi skal se nærmere på hvordan dette bildet har endret seg over tid for ulike grupper. Sammenlignet med tidligere avsnitt har vi gjort noen endringer i hvilke grupperingsvariable vi trekker inn. "Bosted" viste seg å ha svært liten effekt og er utelatt. Derimot har vi trukket inn hvilken husholdningstype den enkelte tilhører. Vi har skilt mellom enslige, gifte og gifte med barn (herunder også enslige forsørgere). Forøvrig ser vi på effekten av alder, inntekt, utdanning, reisemål og tidspunkt på 70-tallet. Analyseteknikken er den samme som i de foregående avsnitt¹⁾.

I vår søken etter gode modeller for sammenhengen mellom disse variablene fant vi først at hvem man drar sammen med på ferietur avhenger av såvel alder som husholdningstype, inntekt, utdanning og hvor man reiser. Endringene over tid var så små at vi har valgt å se bort fra dem. Den videre søken viste at effekten av de ulike variablene avhang av hvilke aldersgrupper vi så på. Særlig markant var dette for effekten av hvorvidt man var enslig, hadde ektefelle og eventuelt barn. Vi endte derfor opp med en modell der vi trakk inn den rene effekten på adferdsmønsteret av inntekt, utdanning og reisemål, men hvor vi altså antar samspill mellom alder og familiesituasjon. Dette virker svært rimelig. Det er opplagt forskjeller i feriemønsteret mellom unge og eldre enslige, mellom folk med små og store barn og mellom nyetablerte ektepar og familier hvor barna har flyttet ut.

Når vi ser på hvem folk dro sammen med, skiller vi mellom de som dro alene, de som dro sammen med alle eller noen i husholdningen og de som dro med slekt eller venner (uten noen fra egen husholdning). Noen av dem som inngår i analysen (ca. 9 prosent) bor alene og er derfor naturlig nok utelukket fra å reise med egen husholdning.

Generelt er oddsen for å reise alene framfor sammen med noen i husholdningen større for de som drar utenlands enn for de som ferierer i Norge. Samtidig er oddsen for reise alene framfor å reise sammen med slektinger eller venner mindre for de som drar utenlands enn for de som ferierer i Norge. Sagt på en annen måte drar man på ferie med husholdningen i Norge, mens man utenlands drar alene eller med slekt eller venner.

Folk med lav inntekt drar oftere alene enn sammen med noen, sammenlignet med de som har høy inntekt, mens det omvendte er tilfelle om vi sammenligner de med lav og høy utdanning, alt annet likt.

Under sammenligningen av unge og eldre så vi at vi måtte skille mellom folk i ulike familiesituasjoner. Om vi først ser på enslige (som ikke nødvendigvis bor alene), finner vi at de yngre sammenlignet med de eldre klart oftere reiser sammen med noen, enten slekt eller venner.

Blant de som har ektefelle, men ikke hjemmeboende barn, er det klart flere blant de eldre som reiser alene eller med slekt/venner (uten noen fra husholdningen) enn blant de yngre. Dette gjelder også for de med større barn, sammenlignet med de som har små barn.

4.7. Hvem gjør hva i ferien?

Vi avsluttet forrige kapittel, avsnittet om aktiviteter, med å vise at folk har en tendens til ulike aktiviteter. Vi skilte mellom fire hovedgrupper av aktiviteter:

- Besøk hos slekt eller venner eller av slekt/venner på eget feriested. Vel 60 prosent hadde gjort dette (i 1978).
- Besøke severdigheter, delta i fornøyer o.l. Godt over 60 prosent hadde gjort dette (i 1978).
- Bade/sole seg. Om lag halvparten hadde gjort dette (i 1978).
- Aktivt friluftsliv. Også slike aktiviteter var det noe over 60 prosent som hadde deltatt i.

1) Den avhengige variabelen har følgende verdier; dro alene, dro sammen med, noen eller alle i husholdningen, dro med slekt eller venner.

Vi skal se nærmere på hvorvidt det har skjedd endringer i andelene som har utført ulike aktiviteter og om det er store forskjeller mellom ulike grupper. Vi nytter de samme forklaringsvariablene som i foregående avsnitt.

4.7.1. Opprettholde bånd til slekt og venner

Det er naturlig nok først og fremst de som ferierer i Norge som har hatt besøk på feriestedet eller vært på besøk. I den modellen for sammenhenger som ga den beste tilpassingen til de observerte tallene, ga denne variabelen klart størst utslag. Men vi fant også at det har skjedd endringer over tid, at folk i ulike familiesituasjoner ter seg ulikt og at det er forskjeller mellom folk med lav og høy utdanning. I tabell 17 har vi gjengitt forholdet mellom oddsen for å dra på/få besøk for ulike grupper.

Tabell 17. Forholdet mellom odds for å dra på/få besøk av slekt eller venner i sommerferien for personer som har vært på sommerferietur i gruppen for familiesituasjon/reisemål/utdanning/tidspunkt

Enslige/andre	0,64
Norge/utlandet	3,70
Høy/lav utdanning	1,30
1970/1978	0,81

Av tabellen ser vi at enslige har vært på eller fått besøk sjeldnere enn andre. Det samme gjelder om vi sammenligner folk med lav utdanning med de som har høy. Den klart viktigste forskjellen finner vi imidlertid når vi sammenligner de som ferierer i Norge med de som drar utenlands. Oddsen for å dra på eller få besøk er nær 4 ganger så stor i den første gruppen, sammenlignet med de i den andre.

Vi kan også si noe om hvor store andeler av ulike grupper som drar på/får besøk. For eksempel varierer andelen som har vært på eller fått besøk blant de som har feriert i Norge fra 71 til 83 prosent avhengig av utdanning og familiesituasjon (gjelder 1978).

4.7.2. Severdigheter og fornøyelser

Vi så i forrige kapittel at tendensen til å besøke severdigheter, delta i ulike former for fornøyelser osv. har vært stigende, i hvert fall til en viss grad, i løpet av 70-årene. Ser vi på hvilke faktorer som innvirker på hvorvidt folk deltar i slike aktiviteter, finner vi at dette særlig avhenger av hvor man reiser. Alder har også innvirkning, det samme har familiesituasjon. Det er videre verd å merke seg at alder virker ulikt avhengig av hvilken familiesituasjon man er i. Virkningen av disse ulike faktorene ser imidlertid ikke ut til å ha endret seg over tid.

I tabell 18 ser vi hvordan oddsforholdet er mellom de ulike gruppene m.h.t. det å delta i slike aktiviteter.

Tabell 18. Forholdet mellom odds for å besøke severdigheter/delta i fornøyelser for personer som har vært på sommerferietur i grupper for reisemål/alder/familiesituasjon/tidspunkt

1970/1978	0,79
Norge/utlandet	0,18
Enslige:	
Unge/eldre	2,21
Ektepar:	
Unge/eldre	2,14
Barnefamilier:	
Unge/eldre	1,08

Vi har allerede kommentert det faktum at noe flere deltok i slike aktiviteter i 1978 enn i 1970. Vi ser videre at oddsen for å gjøre slike ting blant personer som ferierer i Norge er klart lavere (1/5) enn tilsvarende odds blant de som ferierer utenlands.

Blant de unge er oddsen for å delta i slike aktiviteter jamt over dobbelt så stor som blant de eldre. Dette gjelder imidlertid ikke for de som har barn. Her er oddsen omtrent den samme uansett alder.

Jamt over finner vi at enslige oftere deltar i denne typen aktiviteter enn f.eks. personer med barn. Blant unge, enslige som ferierte i Norge sommeren 1978 hadde 66 prosent besøkt severdigheter eller deltatt i fornøyelser. Blant folk med mindre barn var tilsvarende andel 44 prosent. Blant eldre på ferietur i Norge, var forskjellen mellom folk i ulike familiesituasjon ikke av vesentlig betydning.

Blant unge enslige som hadde feriert utenlands, var det 91 prosent som hadde deltatt i slike aktiviteter. Blant de med mindre barn var andelen 81 prosent. Vi ser igjen at det er forskjeller mellom unge og eldre og mellom folk i ulike familiesituasjoner. Men den klart viktigste forskjellen er mellom de som ferierer i Norge og de som drar utenlands.

4.7.3. Bade og sole seg

Tendensen til å hengi seg til denne mer passive, nytende formen for ferieliv viser seg å variere både etter hvilket sted man reiser til, om man er blant de med lav eller høy inntekt eller utdanning, om man er ung eller eldre og etter hvilken familiesituasjon man er i. Det ser videre ut til at effekten av alder varierer med familiesituasjon. Det ser imidlertid ikke ut til at tendensen til å nyte denne formen for aktiviteter har blitt større eller mindre eller at forskjellen mellom folk har økt eller blitt mindre.

Tabell 19 viser hvor sterk den rene effekten av de ulike bakgrunnskjenmerkene er på hvorvidt man har badet eller solt seg i sommerferien.

Tabell 19. Forholdet mellom odds for å ha badet eller solt seg for personer som hadde vært på sommerferietur i grupper for reisemål/inntekt/utdanning/alder/familiesituasjon

Norge/utlandet	0,58
Lav/høy inntekt	0,60
Lav/høy utdanning	0,66
Enslige:	
Unge/eldre	2,62
Ektepar:	
Unge/eldre	2,91
Barnefamilier:	
Unge/eldre	1,46

Blant de som har feriert i Norge, er oddsen for å ha badet eller solt seg bare noe over det halve av tilsvarende odds blant de som ferierer utenlands. Tendensen til å bade eller sole seg er også vesentlig lavere blant folk med lav inntekt eller lav utdanning sammenlignet med de som har høy inntekt eller utdanning.

Vi nevnte at det var samspill mellom effekten av alder og familiesituasjon. Dette samspillet gir seg utslag i at det er mindre forskjell mellom unge og eldre med barn enn mellom unge og eldre enslige og gifte. Oddsen for å bade eller sole seg er nær 3 ganger så stor blant unge enn blant eldre både for enslige og gifte uten barn. Blant folk med barn er oddsen blant de unge 1 1/2 ganger større enn blant eldre.

For å få fram virkningen av familiesituasjonen for denne spesielle aktiviteten, må vi se på unge og eldre hver for seg. Blant de unge er det klart de enslige som i størst grad bader og soler seg. Oddsen for å gjøre dette blant de enslige er 1,5 - 2 ganger større enn blant de øvrige. Blant eldre er oddsen for å bade eller sole seg omtrent like stor blant enslige og folk med barn, mens den er vesentlig lavere blant eldre gifte.

4.7.4. Aktivt friluftsliv

I dette siste avsnittet studerer vi personer som har gått turer i skog og mark eller i fjellet, som har fisket eller som har vært på båttur. Vi betrakter dette som en noe mer aktiv form for friluftsliv enn de aktiviteter vi omtalte i forrige avsnitt.

A drive med en eller annen form for aktivt friluftsliv i løpet av sommerferien, ser ut til å ha økt noe i omfang fra 1970 til 1978. Videre er det avhengig av folks inntekt, utdanning, familiesituasjon og av hvor man ferierte. Den modellen vi fant ga best tilpassing, forutsatte imidlertid ikke noe om samspill. Dette innebærer at forskjeller mellom ulike samfunnsgrupper m.h.t. å drive med friluftaktiviteter ikke ser ut til å ha endret seg over tid.

I tabell 20 ser vi hvordan tidspunkt, reisemål, inntekt, utdanning og familiesituasjon virker inn på om folk har drevet aktivt friluftsliv i løpet av sommerferien.

Tabell 20. Forholdet mellom odds for å ha drevet aktivt friluftsliv, for personer som hadde vært på sommerferietur i grupper for tidspunkt/reisemål/inntekt/utdanning/familiesituasjon

1970/1978	0,82	
Norge/utlandet	3,82	
Lav/høy inntekt	0,68	(1,47)
Lav/høy utdanning	0,68	(1,47)
Enslige/ektepar	1,01	
Enslige/barnefamilier	0,77	(1,30)

Som vi ser er det feriested som gir sterkest utslag ved at oddsen for å drive aktivt friluftsliv er nær 4 ganger så høy blant de som ferierer i Norge, sammenlignet med de som ferierer utenlands.

Folk med høy inntekt og/eller høy utdanning driver oftere med slike friluftaktiviteter enn folk med lav inntekt og/eller utdanning. Oddsen for aktivt friluftsliv blant de første er halvannen gang større enn for den andre gruppen (tallene i parentes).

Oddsene for folk i ulike familiesituasjoner viser at det særlig er folk med barn som driver aktivt friluftsliv (mennene?), men forskjellene er små.

Av alle var det ca. 64 prosent som hadde drevet en eller annen form for aktivt friluftsliv mens de var på ferietur. Ser vi på de som ferierte i Norge sommeren 1978, varierte andelen fra 74 til 96 prosent. De som kom høyest var personer med høy inntekt og utdanning og som hadde barn. I den andre enden fant vi enslige som hadde lav utdanning og inntekt. Blant de som ferierte utenlands i samme tidsrom varierte andelen fra 20 til 61 prosent. Ellers vil det være de samme gruppene som har høyest eller lavest andel. Dette avhenger som påpekt av inntekt, utdanning og til en viss grad familiesituasjon.

5. SAMMENDRAG

Utgangspunktet for denne analysen var utviklingen av masseturismen i etterkrigstiden. Vi ønsket å se nærmere på 70-åra, både når det gjaldt mengde og innhold. Vi var også interessert i å se hvordan situasjonen hadde utviklet seg for ulike grupper av befolkningen.

Andelen som reiste bort i ferien (i løpet av året) har økt fra 61 prosent i 1970 til 77 prosent i 1978. Økningen var størst i begynnelsen av perioden og slo særlig ut for sommer-, høst- og vintersesongen.

Et annet trekk ved utviklingen var den økende andelen som dro utenlands. Fra 1970 til 1978 økte andelen utenlandsreisende fra 12 til 25 prosent. Omkring halvparten dro til et av de nordiske landene. For høsten steg andelen fra 28 til 44 prosent, for vinteren fra 11 til 21 prosent.

Mye som en følge av endringene i reisemål endret boformen seg. Andelen som hovedsakelig bodde på hotell i sommerferien økte fra 5 til 10 prosent, mens andelen som bodde hos slekt eller venner sank fra 30 til 23 prosent. Andelen som dro på campingtur om sommeren holdt seg stabil rundt 20 prosent, mens 30 prosent dro på hytte.

Ellers er (og var) påsken den store hytteferien. Vel halvparten av de ferierende bodde på egen, lånt eller leid hytte.

Endringene i reisemål gir seg også utslag i transportbruken. Flere flyr, mens færre reiser med båt. Særlig i juleferien økte flyandelen kraftig fra 6 prosent i 1970 til 20 prosent i 1978. Andelen som oppga fly som viktigste transportmiddel i sommerferien gikk opp fra 5 til 10 prosent. Bilandelen holdt seg temmelig konstant i hele perioden, bortsett fra for juleferien der flyet ser ut til å bli mer attraktivt.

Hvem man reiser sammen med og hva man gjør på ferieturene ser ut til å ha endret seg lite. 3 av 4 reiser med noen fra egen husholdning. 7 prosent reiser alene og 19 prosent reiser med slekt eller venner. Disse tallene gjaldt sommerferiene. Noen flere bader og soler seg eller deltar i fornøyleslivet. Også her er det den økende innslaget av utenlandsreiser som gir utslaget.

Når det gjaldt feriemønsteret for ulike grupper, har det skjedd få endringer over tid. Hele veien finner vi at folk med høy utdanning eller høy inntekt reiser mer enn folk med lav utdanning eller med liten inntekt. Unge reiser mer enn eldre, folk i byer mer enn andre osv.

Det samme mønster finner vi om vi ser på hvem som reiser utenlands. Dette bekrefter de tankene vi presenterte innledningsvis om hvordan nye goder/vaner sprer seg. De som begynner er dels de med mest ressurser, dels de unge. Så følger de andre etter. Og avstanden mellom de første og de siste i køen ser verken ut til å bli større eller mindre.

Da vi så på innholdet i ferieturen, fant vi blant annet at folk med lav inntekt relativt ofte bor hos slekt og venner. Unge drar ofte på camping eller til slekt/venner.

Innenlandsreisene er mer "familiepreget" enn utenlandsturene. Dit drar folk ofte alene eller i følge med venner.

Besøk hos eller av slekt/venner generelt er først og fremst knyttet til Norges-ferien. Det samme gjelder det aktive friluftslivet, som dessuten særlig dyrkes av folk med høy inntekt og/eller høy utdanning.

Å oppsøke severdigheter eller delta i fornøyleslivet er derimot oftest knyttet til utenlands-turen. Det samme gjelder bading og soling. Denne typen av aktiviteter er videre knyttet til det å være ung til høy utdanning/høy inntekt.

Litteratur:

- Fienberg, Stephen E. (1977): The analysis of cross-classified data. The mit press, Cambridge, Mass. 1977
- Haldorsen, Tor (1977): Om log-linéær analyse av flerveistabeller. Statistisk Sentralbyrå, Arbeidsnotat IO 77/46
- Haldorsen, Tor (1981): Norske ferieformer. Statistisk Sentralbyrå, Rapporter 81/25, Oslo 1981
- Kaplan, Max (1975): Leisure. Theory and policy. New York 1975
- MacCannell, Dean (1976): The tourist. London 1976
- Mordal, Tove (1979): Nordmenns feriereiser. Statistisk Sentralbyrå, SØS nr. 41, Oslo 1979
- Parker, Stanley (1976): The sociology of leisure, London 1976
- Solheim, Trygve (1982): Friperioder og ferieturer. Rapporter 82/21, Statistisk Sentralbyrå
- Statistisk Sentralbyrå (1971): Ferieundersøkelsen 1970. Norges Offisielle Statistikk A451
- Statistisk Sentralbyrå (1975): Ferieundersøkelsen 1974. Norges Offisielle Statistikk A732
- Statistisk Sentralbyrå (1980): Ferieundersøkelsen 1978/79, Hefte 1. Norges Offisielle Statistikk B138
- Statistisk Sentralbyrå (1980): Ferieundersøkelsen 1978/79, Hefte 2. Norges Offisielle Statistikk B165
- Young, G. (1973): Tourism. Blessing or blight? London 1973
- Young, Michael og Willmott, Peter (1975): The symmetrical family. London 1975

Inndeling av variable i kap. 4:

Alder: Ung = Under 35 år.

Eldre = 35 år eller mer.

Bosted: By = Byer med 20 000 innbyggere eller mer.

Ikke-by = Spredtbygde strøk, tettsteder/byer med mindre enn 20 000 innbyggere.

Utdanning: Høy = Universitets- og høgsolenivå.

Lav = Grunnskolenivå, gymnasnivå.

Husholdningsinntekt: 1970: Lav = Under 30 000 kroner.

Høy = 30 000 kroner eller mer.

1974: Lav = Under 40 000 kroner.

Høy = 40 000 kroner eller mer.

1978: Lav = Under 60 000 kroner.

Høy = 60 000 kroner eller mer.

Trykt 1981

- Nr. 81/1 Erling J. Fløttum: National Accounts of Norway System and Methods of Estimation
Sidetall 101 Pris kr 15,00 ISBN 82-537-1555-2
- 81/2 Referansearkiv for naturressurs- og forurensningsdata 2. utgave Sidetall 424
Pris kr 20,00 ISBN 82-537-1233-2
- 81/3 Nils Håvard Lund: Byggekostnadsindeks for boliger Sidetall 127 Pris kr 15,00
ISBN 82-537-1232-4
- 81/4 Anne Lise Ellingsæter: Intervjuernes erfaringer fra arbeidskraftundersøkelsene
Rapport fra 99 intervjuere Field Work Experiences with the Labour Force Sample
Survey Reports from 99 Interviewers Sidetall 40 Pris kr 10,00 ISBN 82-537-1234-0
- 81/5 Bjørn Kjensli: Strukturundersøkelse for bygg og anlegg Vann- og kloakkanlegg
Sidetall 62 Pris kr 15,00 ISBN 82-537-1235-9
- 81/6 Erling Siring og Ib Thomsen: Metoder for estimering av tall for fylker ved hjelp av
utvalgsundersøkelser Sidetall 42 Pris kr 10,00 ISBN 82-537-1509-9
- 81/7 Arne Ljones og Hans Viggo Sæbø: Temperaturkorrigering av energiforbruket
Sidetall 43 Pris kr 10,00 ISBN 82-537-1507-2
- 81/8 Morten Reymert: En analyse av faktorinnsatsen i Norges utenrikshandel med utvik-
lingsland og industriland Sidetall 55 Pris kr 15,00 ISBN 82-537-1506-4
- 81/9 Petter Longva: A System of Natural Resource Accounts Eit rekneskapssystem for
naturressursar Sidetall 26 Pris kr 10,00 ISBN 82-537-1540-4
- 81/10 Stein Erland Brun: Tilgangen på arbeidskraft i fylkene for årene 1971 - 1979
Sidetall 72 Pris kr 15,00 ISBN 82-537-1514-5
- 81/11 Eva Ivås og Kjell Roland: MODIS IV Detaljerte virkningstabeller for 1979
Sidetall 264 Pris kr 20,00 ISBN 82-537-1515-3
- 81/12 Helge Brunborg, Jan Mønnesland og Randi Selmer: Framskrivning av folkemengden etter
ekteskapelig status Sidetall 75 Pris kr 11,00 ISBN 82-537-1541-2
- 81/13 Ådne Cappelen: Importinnhold i sluttleveringer Sidetall 20 Pris kr 10,00
ISBN 82-537-1545-5
- 81/14 MODIS IV Dokumentasjonsnotat nr. 16 Endringer i utgave 78-1 og 79-1 Sidetall 100
Pris kr 15,00 ISBN 82-537-1549-8
- 81/15 Skatter og overføringer til private Historisk oversikt over satser mv. Årene
1969 - 1981 Sidetall 74 Pris kr 15,00 ISBN 82-537-1554-4
- 81/16 Helgeturer 1978/79 Sidetall 23 Pris kr 10,00 ISBN 82-537-1560-9
- 81/17 Roy Østensen: Eie og bruk av personbil Foreløpige tall for 1979 og 1. kvartal 1980
Sidetall 42 Pris kr 10,00 ISBN 82-537-1566-8
- 81/18 Svein Homstvedt, Øyvind Lone og Tore Nesheim: Jordbruksareal ifølge jordregister og
utvalgstillinger. Metodiske forskjeller belyst med materiale fra Trøgstad kommune
Sidetall 62 Pris kr 15,00 ISBN 82-537-1598-6
- 81/19 Arne Faye: Holdninger til norsk utviklingshjelp 1980 Sidetall 62 Pris kr 15,00
ISBN 82-537-1562-5
- 81/20 Knut Fredrik Strøm: Konkurser i industri og varehandel Utvikling, hyppighet og
omfang Sidetall 31 Pris kr 10,00 ISBN 82-537-1569-2
- 81/21 Frank Foyn: Miljøverninvesteringer i industrien. Problemer ved kartlegging av
data Sidetall 34 Pris kr 10,00 ISBN 82-537-1591-9

Utkommet i serien Rapporter fra Statistisk Sentralbyrå (RAPP) - ISSN 0332-8422 (forts.)

Trykt 1981

- Nr. 81/22 Petter R. Koren: Etterspørsel etter energi i norsk industri Sidetall 27
Pris kr 10,00 ISBN 82-537-1592-7
- 81/23 Harald Bergland og Ådne Cappelen: Produktivitet og sysselsetting i industrien
Sidetall 75 Pris kr 15,00 ISBN 82-537-1600-1
- 81/24 Levekårsundersøkelsen 1980 Dokumentasjon Del I Sidetall 67 Pris kr 15,00
ISBN 82-537-1612-5
- 81/25 Tor Haldorsen: Norske ferieformer Sidetall 112 Pris kr 15,00 ISBN 82-537-1611-7
- 81/26 Aktuelle skattetall 1981 Current Tax Data Sidetall 46 Pris kr 10,00
ISBN 82-537-1610-9
- 81/27 Tiril Vogt: Planregnskap Ressursregnskap for fysisk planlegging Sidetall 70
Pris kr 15,00 ISBN 82-537-1614-1
- 81/28 Figurer i publikasjoner Sidetall 115 Pris kr 15,00 ISBN 82-537-1628-1
- 81/29 Tor Skoglund: Utprøving av modellen REGION mot fylkesfordelte nasjonalregnskapsdata
for perioden 1973 - 1976 Sidetall 42 Pris kr 10,00 ISBN 82-537-1626-5
- 81/30 Ådne Cappelen, Erik Garaas og Svein Longva: MODAG En modell for makroøkonomiske
analyser Sidetall 70 Pris kr 15,00 ISBN 82-537-1630-3
- 81/31 Torstein Bye og Tor Eivind Høyland: Inntektsbegreper - Inntektsfordeling
Sidetall 43 Pris kr 10,00 ISBN 82-537-1639-7
- 81/32 Totalregnskap for fiske- og fangstnæringen 1977 - 1980 Sidetall 39 Pris kr 10,00
ISBN 82-537-1634-6
- 81/33 Erik Biørn: Estimating Seemingly Unrelated Regression Models from Incomplete
Cross-Section/Time-Series Data Sidetall 32 Pris kr 10,00 ISBN 82-537-1635-4
- 81/34 Eva Ivås og Kjell Roland: MODIS IV Detaljerte virkningstabeller for 1980
Sidetall 272 Pris kr 20,00 ISBN 82-537-1636-2
- 81/35 Sigurd Tveitereid og Jan Lødre: Markedsindikatorer for norsk eksport. Sidetall 47
Pris kr 15,00 ISBN 82-537-1645-1

Trykt 1982

- Nr. 82/1 Tor Haldorsen og Gunvor Iversen: Praktiske eksempler på måling av latente variable:
Sammenhengen mellom subjektive og objektive indikatorer på arbeidsforhold
ISBN 82-537-1649-4 ISSN 0332-8422
- 82/2 Jan Mønnesland, Helge Brunborg og Randi Selmer: Inngåelse og oppløsning av ekteskap
etter alder og varighet Formation and Dissolution of Marriage by Age and Duration
Sidetall 77 Pris kr 15,00 ISBN 82-537-1650-8
- 82/3 Ole K. Hovland og Håvard Røyne: En revidert versjon av skattemodellen LOTTE
Sidetall 63 Pris kr 15,00 ISBN 82-537-1648-6
- 82/4 Gunvor Iversen: Arbeidsmiljø 1980 Noen hovedresultater Sidetall 79
Pris kr 15,00 ISBN 82-537-1715-6
- 82/5 Naturressurser 1981 Sidetall 29 Pris kr 10,00 ISBN 82-537-1651-6
- 82/6 Stein Erland Brun: Nettoflytting og arbeidsmarked i fylkene En foreløpig analyse av
sammenhengen Sidetall 68 Pris kr 15,00 ISBN 82-537-1718-0
- 82/7 Øystein Engebretsen: Arealbruk i norske byer og tettsteder Sidetall 183
Pris kr 15,00 ISBN 82-537-1720-2
- 82/8 Attitudes to Norwegian Development Assistance Sidetall 68 Pris kr 15,00
ISBN 82-537-1719-9
- 82/9 Rolf Aaberge: Om måling av ulikskap Sidetall 73 Pris kr 15,00 ISBN 82-537-1721-0

Trykt 1982

- Nr. 82/10 Arne S. Andersen: Levekårsundersøkelsen 1980 Dokumentasjon Del II Sidetall 88
Pris kr 15,00 ISBN 82-537-1722-9
- 82/11 Audun Rosland: Forbruk av fast brensel i husholdninger 1960 - 1980 Sidetall 41
Pris kr 10,00 ISBN 82-537-1735-0
- 82/12 Bjørn Kjensli: Strukturundersøkelse for bygg og anlegg Industribygg Sidetall 58
Pris kr 15,00 ISBN 82-537-1732-6
- 82/13 Liv Argel: Statistikkbrugerundersøkelsen 1980-81 Resultater fra en postundersøkelse
om bruk og vurdering av offisiell statistikk Sidetall 91 Pris kr 15,00
ISBN 82-537-1748-2
- 82/14 Vetle Hvidsten og Kåre Kalstad: Nasjonalregnskap 1975 - 1976 Inntekts- og kapital-
konti System og beregningsmetoder Sidetall 84 Pris kr 15,00 ISBN 82-537-1745-8
- 82/15 Johan A. Alstad: Oppfølging av flyttemotivundersøkelsen 1972 En studie av tilbake-
flytting Sidetall 93 Pris kr 15,00 ISBN 82-537-1784-9
- 82/16 Per Skagseth: Det norske nasjonalregnskapet Dokumentasjonsnotat nr. 12 Beregning
av investering, realkapital og kapitalslit Sidetall 50 Pris kr 10,00
ISBN 82-537-1756-3
- 82/17 Ressursregnskap for fisk Sidetall 52 Pris kr 15,00 ISBN 82-537-1765-2
- 82/18 Susan Lingsom: Behov for tilsynsordninger for barn 7-12 år Sidetall 32
Pris kr 10,00 ISBN 82-537-1772-5
- 82/19 Skatter og overføringer til private Historisk oversikt over satser mv. Årene
1969 -1982 Sidetall 78 Pris kr 15,00 ISBN 82-537-1786-5
- 82/20 Trygve Solheim: 70-åras feriereiser Sidetall 38 Pris kr 10,00 ISBN 82-537-1805-5
- 82/21 Trygve Solheim: Friperioder og ferieturer Omfang og fordeling over året
Sidetall 36 Pris kr 10,00 ISBN 82-537-1804-7

Pris kr 10,00

**Publikasjonen utgis i kommisjon hos H. Aschehoug & Co. og
Universitetsforlaget, Oslo, og er til salgs hos alle bokhandlere.**

**ISBN 82-537-1805-6
ISSN 0332-6422**